

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Finns ett mångkulturellt förhållningssätt i en etniskt homogen skola?

- En undersökning om monokulturalitet i svensk skola.

Charlotte Lidholm & Katarina Wallentin

Examensarbete LAU370

Handledare: Kerstin Sundman

Examinator: Ulla Britt Wennerström

Rapportnummer: HT08-2450-03

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen 15 poäng, Göteborgs Universitet

Titel: Finns ett mångkulturellt förhållningssätt i en etniskt homogen skola? - En undersökning om monokulturalitet i svensk skola.

Författare: Charlotte Lidholm & Katarina Wallentin

Termin och år: Höstterminen 2008

Kursansvarig institution: För LAU370: Sociologiska institutionen

Handledare:

Kerstin Sundman

Examinator: Ulla Britt Wennerström

Rapportnummer: HT08-2450-03

Nyckelord: Mångkultur, interkulturell pedagogik, etniskt homogen skola, pedagoger, tradition

Syftet med denna uppsats är att undersöka om en skola i en etniskt homogen svensk kranskommun till Göteborg, arbetar och undervisar ur ett mångkulturellt/interkulturellt perspektiv.

Uppsatsen bygger på en fallstudie med kvalitativa intervjuer och observationer med en rektor och två pedagoger. Vi gör en fallstudie eftersom vi undersöker förekomsten av en eventuell mångkulturell undervisning, vid ett enskilt tillfälle på en specifik skola.

Vi har valt att fördjupa oss inom detta område då vi anser att avsaknaden av kunskap inom mångkulturell/interkulturell undervisning är stor i de etniskt homogena skolorna.

Eftersom vi anser att den obligatoriska skolan förändras med tiden borde lärarutbildningen ligga steget före och diskutera mång- och monokulturalism och även vad mångkulturell/interkulturell pedagogik är, i större utsträckning än vad som sker idag.

Resultatet visar pedagogernas och rektorernas förhållningssätt och tankar kring mångkulturalitet och mångkulturell/interkulturell undervisning. Arbetet belyser den monokulturella normen i en etniskt homogen svensk skola.

Innehållsförteckning

Abstract

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 <i>Bakgrund</i>	1
1.2 <i>Syfte och frågeställningar</i>	2
2. Teoretisk inramning	3
2.1 <i>Kultur</i>	3
2.2 <i>Kulturell mångfald och mångkulturalism</i>	3
2.3 <i>Monokulturalism</i>	4
2.4 <i>Vad är mångkulturell/interkulturell undervisning?</i>	4
3. Policydokument/ Styrdokument	6
3.1 <i>Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo94</i>	6
3.2 <i>Värdegrunden</i>	6
3.2.1 <i>Värdegrundens monokulturalistiska synsätt</i>	7
3.3 <i>Kursplan i religionskunskap</i>	8
3.4 <i>Likabehandlingsplan</i>	8
4. Metod	9
4.1 <i>Urval</i>	10
4.2 <i>Informanter</i>	10
4.3 <i>Genomförande</i>	10
4.4 <i>Etiska principer</i>	11
4.5 <i>Reliabilitet och validitet</i>	11
5. Resultat	11
5.1 <i>Anställda på skolan</i>	12
5.2 <i>Elever på skolan</i>	13
5.3 <i>Värden och traditioner som förmedlas</i>	15
5.4 <i>Den kristna grunden</i>	15
5.5 <i>Verkligheten utanför skolans dörrar</i>	16
5.6 <i>Gemensamma kulturarvet</i>	17
5.7 <i>Kulturell mötesplats</i>	17
5.8 <i>Hur mångkulturell är man egentligen?</i>	18
5.9 <i>Religionsundervisning</i>	19
5.10 <i>Materielen de arbetar med</i>	20
5.11 <i>Beslut om mångkultur</i>	20
6. Diskussion	22
6.1 <i>Mångkulturell/Interkulturell undervisning</i>	22

6.2 Kulturkrock	24
6.3 Organisationskultur	25
6.4 Traditioner och värderingar	26
6.5 Det gemensamma kulturarvet och skolan som kulturell mötesplats	27
6.6 Religionskunskap.....	28
6.7 Lärarutbildningen.....	29
6.8 Relevans för läraryrket	29
6.9 Fortsatt forskning.....	29

Referenser

Litteratur
Internet
Avhandling
Rapport

Bilagor

Bilaga 1
Bilaga 2
Bilaga 3

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Vi har valt att skriva denna uppsats eftersom vi båda anser att mångkulturalism är viktigt och för att den är en stor del av verkligheten i dagens samhälle.

På grund av samhällets internationalisering finns det en mångfald av olika kulturer, kulturella värderingar och perspektiv som vi anser vara viktiga att förmedla till elever som är framtidens medborgare. Skolan borde vara en viktig social och kulturell mötesplats, men är den det?

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla, tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där. (Utbildningsdepartementet, 2006, s. 3)

Hur viktig är multikulturell undervisning i dagens skola och hur arbetar man med det? Är eleverna medvetna om hur det ser ut utanför skolans dörrar? Erfar de verkligheten genom skolans undervisning? Ser det olika ut beroende på var man bor? Är de svenska/kristna traditionerna fortfarande normen i den svenska skolan eller har det förändrats? Arbetar de svenska skolorna ur ett mångkulturellt/ interkulturellt perspektiv?

Vi som skrivit denna uppsats har båda haft vår verksamhetsförlagda utbildning (VFU) i etniskt homogena skolor där medvetenheten om den kulturella mångfalden är låg jämfört med multietniska skolor. En medvetenhet om hur det ser ut utanför skolans dörrar ger en inblick i hur samhället fungerar och eleverna får en medvetenhet om hur de skall förhålla sig. Vi anser därför att skolan behöver utvecklas inom detta område för att eleverna skall vara bättre förberedda när de kommer ut, lever och verkar i samhället.

Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan skall förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver. Eleverna skall kunna orientera sig i en komplex verklighet...(Utbildningsdepartementet, 2006, s. 5)

Under vår utbildning har vi inte kommit i kontakt med mångkulturell undervisning ute i skolorna. Inte heller under den gemensamma utbildningen, Allmänt utbildningsområde, på universitetet, men det finns möjlighet att välja kursen Multikulturell pedagogik som specialisering. En av oss har läst denna kurs. Den obligatoriska skolan förändras med tiden och då anser vi att lärarutbildningen borde ligga steget före och diskutera mång- och monokulturalism och även vad mångkulturell/interkulturell pedagogik är, i större utsträckning än vad som görs idag.

Vi har valt att fördjupa oss inom detta område då vi anser att avsaknaden av kunskap inom mångkulturell/interkulturell undervisning är stor i de etniskt homogena skolorna. Vi funderar på om skolorna förmedlar de värdegrundsfrågor som finns angivna i Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94)?

För att undersöka detta har vi valt att titta på en skola i en etniskt homogen kommun. Vi vill få svar på om skolan arbetar ur ett mångkulturellt/interkulturellt perspektiv eller synsätt, även om den är homogen.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka om en skola i en etniskt homogen svensk kranskommun till Göteborg, arbetar och undervisar ur ett mångkulturellt/interkulturellt perspektiv.

De frågeställningar vi har valt att undersöka är utifrån ovan formulerat syfte:

- Arbetar skolan ur ett mångkulturellt perspektiv?
- Undervisar pedagogerna interkulturellt?
- Prägglas skolans undervisning av ett monokulturellt synsätt?

2. Teoretisk inramning

De begrepp som vi har valt att ta upp är komplexa och har olika innebörd. Begreppen är mångfasetterade och vi vill visa deras innebörd, då informanterna i resultatredovisningen kan ha olika uppfattningar om dess betydelser.

2.1 Kultur

Ordet kultur kommer ifrån latinets *cultura* som betyder bearbetning, odling och bildning. Det som avgör vad kultur är, är de sammanhang och förhållanden som är typiska för en viss grupp. Kultur är system i ständig förändring. (Kullberg, 2004) Enligt Gerholm (1992) är kultur: ”*existensen av en kollektivt omfattade helhet av integrerade tankemönster som kommer till uttryck i ord och handlingar, i symboler och ritualer*”(s.14).

Inom forskningen används oftast tre kulturbegrepp, det antropologiska, det estetiska och bildning/odling. Inom det antropologiska kulturbegreppet talar man om människors värderingar, normer och seder antingen i en grupp eller i samhället. (Regeringskansliet, 2005a) Människors sociala meningsskapande betecknar ett samhälles kultur, enligt Norman. (1996) I Nationalencyklopedin (NE) står kultur för en grupp människor som på en samhällslig nivå organiserar sina behov och arbeten. (Nationalencyklopedin, ordet kultur) Det estetiska kulturbegreppet innebär den konstnärliga aspekten såsom musik, konst, teater, film, dans och litteratur. (Regeringskansliet, 2005a) Med bildning och odling menas att människor odlar sitt intellekt inom sin kultur. (Nationalencyklopedin, ordet kultur) ”*Kultur kan också ses och tolkas som en blandning och sammansmältning av olika idéer, perspektiv, normer, traditioner, kunskaper och uttryck – kreolisering*” (Regeringskansliet, 2005a, s. 51) Med detta menas att dessa sprids i och med globalisering, internationalisering och migration och omskapas till en annan kontext beroende på grupp eller samhälle. (Regeringskansliet, 2005a) Professor och chef James A. Banks vid Centrum för multikulturell utbildning vid Wellingtons Universitet i Seattle skriver i sin bok *An Introduction to Multicultural Education* (2002) att kultur är de föreställningar, uppfattningar, symboler, beteenden, värderingar, övertygelser och tro som delas av en grupp människor. Kultur kan också definieras som symboler, institutioner eller andra komponenter av samhället som är skapade av en socialgrupp för att möta deras behov.

2.2 Kulturell mångfald och mångkulturalism

Kulturell mångfald kopplas oftast samman med etnisk mångfald och en mångfald av kulturer. Begreppet kommer från en liberal tanketradition och syftar på olika aspekter som åsikter, perspektiv och stilar som speglar det liberala synsättet då detta visar på individers möjligheter och valfrihet. (Regeringskansliet, 2005a) Ofta talar man om kulturell mångfald kopplat till etnicitet. Etnicitet innebär att en människa känner sig tillhöra en etnisk grupp som kulturellt skiljer sig i relation till andra grupper. (Nationalencyklopedin, ordet mångfald) Brantefors (2001) skriver att kulturell mångfald betraktas som liktydigt med många etniska kulturer i Sverige. Kulturell mångfald kan även innebära en mångfald med avseende på kön, klass, språk eller funktionshinder. Mångkulturalism är ett vidare begrepp och kan innefatta även dessa aspekter då en människas identitet är komplext sammansatt. Kulturell mångfald kan också ses ur ett estetiskt perspektiv, då genom dans, teater och litteratur med mera. I detta perspektiv är inte etnicitet någon faktor, så till vida att man inte menar etnisk musik, dans och så vidare. (Regeringskansliet, 2005a)

Orden mångkultur och mångkulturalism försöker beskriva att ett samhälle består av olika etniska och kulturella grupper. Orden kan användas både normativt och deskriptivt.

Deskriptivt då samhället ses som mångkulturellt och normativt då samhället har ett ideal med mångkulturell jämlikhet och rättvisa. Ofta sammankopplar man mångkultur med minoritetsbefolkningar, inte minst immigranter/invandrare. (Regeringskansliet, 2005a)
Ett mångkulturellt samhälle innebär att samhället inbegriper individer från skilda kulturer. (Lorentz, 2006)

2.3 Monokulturalism

Filosofie Doktorn och Universitetsektorn i kulturgeografi på Karlstads universitet Mekonnen Tesfahuney menar att mångkulturell utbildning i Europa och Nordamerika ses som minoritets utbildning. Det ”västerländska utbildningssystemet” upprätthåller genus- och klassorättvisor liksom diskriminering av etniska minoriteter. Utbildningssystemet är monokulturalistiskt och ett exkluderande system där den vite medelklassmannen utgör normen, den hegemoniska diskursen. (Tsfahuney, 1999)

Nutida rasistiska diskurser talar inte om rasskillnader utan om kulturskillnader. Tesfahuney (1999) menar också att i dagens mångkulturella skola är svenska, vita och kristna barn den rådande normen och utomeuropeiska, svarta och muslimska barn betecknas som de andra.

2.4 Vad är mångkulturell/interkulturell undervisning?

Lorentz (2006) menar att interkultur är en handling mellan individer. En interkulturell undervisning är en undervisning som står för en interaktionsprocess där människor med olika kulturer kommunicerar. Mångkulturell utbildning innefattar olika värderingar och beteenden från skilda kulturer.

I en mångkulturell undervisning skulle pedagogiken och prioriteringarna utgå från alla människors behov. Alla människor skulle oavsett bakgrund kunna identifiera sig med innehållet i undervisningen. Utbildningen skulle vara öppen inför olika perspektiv. Utbildningssystemet skulle vara av en inkluderande art. Tesfahuney menar att en skola bortom det monokulturalistiska är beroende av ett samhälle bortom det monokulturella, därför att skolan är en del av samhället. (Tsfahuney 1999)

Banks (2002) förklarar multikulturell utbildning som en pedagogisk reformerande inriktning, vars stora mål är att omstrukturera kursplaner och läroanstalter så att studenter från olika sociala klasser, raser och etnisk tillhörighet samt av olika kön kommer att få lika möjligheter till utbildning. Multikulturell utbildning består av två viktiga komponenter: en utbildningsreformerande inriktning vars syfte är att skapa lika möjligheter till utbildning för alla elever, samt en ideologi vars syfte är att förverkliga demokratiska ideal, så som jämlikhet, rättvisa och mänskliga rättigheter. Det är en utveckling som aldrig tar slut, eftersom det alltid kommer att finnas en skillnad mellan demokratiska ideal, skolan och samhälleliga praxis.

Lorentz (2006) menar att det gäller att fokusera på heterogeniteten bland alla som befinner sig i en mångkulturell lärandemiljö och inte tänka i termer som ”vi och dom”. En medvetenhet om våra likheter och olikheter bidrar till en mångkulturell lärandemiljö. En mångkulturell undervisning motverkar likhetstänkande. Många kritiska röster har riktats mot den mångkulturella utbildningen. En åsikt är att mångkulturell utbildning är enbart för elever med annan kulturell bakgrund än den svenska. Kan västerländska ideal ifrågasättas i en mångkulturell utbildning? Hotar den mångkulturella utbildningen vår egen kultur? Lorentz menar att mångkulturell utbildning skapar interkulturell kompetens och att den inte enbart ska erhållas av minoritetsbefolkningen. Mångkulturell utbildning borde vara en utbildning för alla.

Lärare betraktar mångkulturella elever som invandrarelever ur ett monokulturellt perspektiv, där svenskheten är norm för undervisningen. Skolan borde bättre utgå från elevers kultur och språk och inte enbart det svenska. Den interkulturella pedagogiska forskningen tydliggör monokulturella värderingar i utbildningen. (Lahdenperä, 1999)

I ”*Olika ursprung och gemenskap i Sverige*” (SOU 1983:57) ges förslaget att interkulturell undervisning skall vara ett moment i all undervisning. Trots detta förekommer inte begreppet i dagens styrdokument. Lunneblad (2006) skriver om den tidigt kritiska rösten Callewaert, som ifrågasatte intentionerna angående mångkulturell undervisning. Det är ofta så att mångkulturell utbildning blir något som ligger som en särskild del i en utbildning, istället för att genomsyra hela utbildningen. Det har inte förändrats speciellt mycket de senaste 20 åren.

3. Policydokument/ Styrdokument

Här nedan kommer vi att titta närmare på skolans värdegrund och hur den formuleras i Lpo 94. Lpo 94 är skolans viktigaste dokument, som avspeglar och förhåller sig till samhällets politik. Vi har även valt att ta med kursplanen i religion då vi anser att denna har relevans för den mångkulturella undervisningen.

3.1 Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo94

I Lpo 94 under rubriken Skolans värdegrund och uppdrag finns följande underrubriker som alla på något sätt, enligt oss, tar upp arbete med mångkultur: Grundläggande värden, Förståelse och medmänsklighet, Saklighet och allsidighet, En likvärdig utbildning, Rättigheter och skyldigheter, Skolans uppdrag och God miljö för utveckling och lärande. Under några av ovanstående rubriker finns följande citat.

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla, tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där. (s. 3)

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen skall bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. (s. 5)

Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan skall förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver. Eleverna skall kunna orientera sig i en komplex verklighet...(s.5)

Under rubriken Mål och riktlinjer i Lpo94 finns följande citat:

Skolan skall aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar...(s.8)

Skolan skall ansvara för att eleverna inhämtar och utvecklar sådana kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem. Dessa ger också en grund för fortsatt utbildning... Lärarna skall sträva efter att i undervisningen balansera och integrera kunskaper i sina olika former. (s.9)

3.2 Värdegrunden

Lpo 94 tar i sin början upp skolans värdegrund och uppdrag. Där det bland annat står: *”Skollagen (1985:1100) slår fast att verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och att var och en som verkar inom skolan skall främja aktningen för varje människas egenvärde...”*.(Utbildningsdepartementet, 2006)

I SOU 1992:94, *Skola för bildning* kan man se att skolans läroplan på ett etiskt plan vilar på kristen grund. Elevernas rättskänsla och ansvarstaganden med mera skall överensstämma med en *”etik som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism”*.(Utbildningsdepartementet, 2006) Detta är motsägelsefullt då det också står att skolan inte skall vara knuten till någon kyrka eller trosuppfattning. Värdegrunden har påverkats av samhällets och skolans historia. Det svenska samhället har gått från ett monokulturellt till ett mångkulturellt

samhälle. Det har skett en förändring då individen från början hade en nationell tillhörighet, till att nu vara en global medborgare. (Läroplanskommittén, 1992)

Orlenius (2002) skriver att läroplanstexten måste ses ur ett internationellt perspektiv. Sverige har undertecknat Förenta Nationernas (FN) deklaration om de mänskliga rättigheterna 1948, där det i artikel 26 bland annat står att: *”Undervisningen skall främja förståelse, tolerans och vänskap mellan alla nationer, rasgrupper och religiösa grupper...”* (De mänskliga rättigheterna, taget ur Orlenius 2002, s.33) Är dessa värden väl förankrade i Sverige? Vilat de på kristen grund? Orlenius (2002) skriver att kristen etik inte skiljer sig från annan etik. *”Kristendomen ställer inga andra krav på människor än de krav som livet ställer. Alla moralfrågor är allmänmänniska”*. (Gerholm, taget ur Orlenius 2002 s.42)

Värdegrunden skall vara demokratisk och det är den, men utgår från den svenska normen. Nedan vill vi visa på detta.

3.2.1 Värdegrundens monokulturalistiska synsätt

Många flyktingar i Sverige kan ha en annan uppfattning om hur man omsätter värdegrunden i praktiken. Vi talar om allas lika värde, men i praktiken innefattar det inte de etniska minoriteterna. Finns det normer i den svenska skolan som uppfattas som stötande och omoraliska av andra kulturer? Svenska barn värderar inte äldre personer lika högt som barn från vissa andra kulturer. I Sverige är ungdomen högre värderad och mer eftersträvad. I Sverige har staten det stora ansvaret för ett barn, men i de muslimska länderna har familjen det. I allmänhet tycker föräldrar från andra kulturer att staten har för stort inflytande på deras barn, vilket kan göra uppfostran svår. (Lahdenperä, 2001)

Lahdenperä (2001) menar att pojkar med invandrarbakgrund uppfattas i skolsammanhang som mest avvikande från skolans jämlikhetsideal och det bildas lätt fördomar om dem. Vad gäller Sveriges öppenhet om sexualiteten, i media med mera, kan Sverige uppfattas som *”ett land helt utan moraliska regler”*. Skolan kan ibland uppfattas av invandrade föräldrar att vilja *”försvenska”* eleverna. De invandrade föräldrarna vill att barnen lär sig föräldrarnas modersmål, kultur och värderingar. Barnen kan känna en lojalitetskonflikt. Föräldrarna kan ha svårt att förstå den svenska skolans värderingar. Sveriges monokultur med sin exkluderande värdegrund hämmar integrationen av invandrare. Kan det bero på lojalitets problem? Vi har en nationell skola med postnationella ungdomar med rötter i olika nationella och etniska kulturer. Lärare kan inte utgå från att eleverna har samma värdegrund. För att göra ett mångkulturellt samhälle möjligt måste eleverna få utveckla sina olika kulturella identiteter. Värdegrunden i skolans läroplan borde utvecklas till en inkluderande läroplan. Den borde förhandlas fram i samarbete med föräldrar och samhället. (Lahdenperä, 2001)

I Lpo 94 står det att skolan har en viktig uppgift i att förmedla och förankra värden såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män osv. Det står också att *”skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsroller”*. (Lpo 94, taget ur Linde, s.24) Det råder ingen enighet om det sistnämnda inom olika kulturer. Enighet kan möjligen råda om lika värde eller lika rättigheter för kvinnor och män, men inte om att motverka traditionella könsroller. Linde ger ett bra exempel på detta. Han menar att skolan skulle förbjuda eleverna att dansa salsa, då mannen skall vara dominant och kvinnan underkastad i denna dans. Detta låter ironiskt, men just den dansen förstärker faktiskt de traditionella könsrollerna. (Linde, 2001)

3.3 Kursplan i religionskunskap

I kursplanen för religionskunskap står det bland annat om ämnets syfte och roll i utbildningen:

I ett internationaliserat samhälle baserat på etnisk och kulturell mångfald ökar betydelsen av att förstå hur människor tänker, handlar om formar sina liv. Ämnet bidrar till förståelse av traditioner och kulturer och ger därmed en grund för att bemöta främlingsfientlighet samt utvecklar elevernas känsla för tolerans. (Skolverket, 2000)

En förståelse av det svenska samhället och dess värderingar fördjupas genom kunskaper om de kristna traditioner som dominerat i Sverige. (Skolverket, 2000)

Under rubriken ämnets karaktär och uppbyggnad står bland annat:

Att medvetet och metodiskt bearbeta livsfrågorna hör till ämnets kärna.

Diskussionen om de etiska frågorna kan fördjupas genom kännedom om etiska regler, tankar och system från olika religioner och livsåskådningar.

De traditioner eleverna själva bär med sig från olika kulturer utgör en del av ämnet. Jämförelser mellan religioner från olika världsdelar och tidsepoker ger viktiga bidrag till interkulturell och historisk förståelse.

En grundsten i ett mångkulturellt och demokratiskt samhälle är att människor är lika värda trots sina olikheter. (Skolverket, 2000)

Mål att sträva mot:

Skolan skall i sin undervisning i religionskunskap sträva efter att eleven

- utvecklar förståelse av hur kristendomen påverkat det svenska samhället,
- utvecklar kunskap om olika religioners påverkan på det svenska samhället,
- blir medveten om likheter och olikheter mellan etablerade religioner, andra livsåskådningar och nya religiösa rörelser och fenomen, (Skolverket, 2000)

I de mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret står bland annat att:

Eleven skall

- kunna samtala om och göra personliga reflektioner kring livsfrågor utifrån vardagliga situationer eller med hjälp av bilder, sånger och texter från t.ex. barn- och ungdomslitteratur,
- kunna samtala om etiska problem och motivera sina ställningstaganden,
- kunna återge och levandegöra några grundläggande bibliska berättelser liksom berättelser från några andra religiösa traditioner och känna till vad de betyder för dem som brukar dem. (Skolverket, 2000)

3.4 Likabehandlingsplan

Vi har valt att ta med likabehandlingsplanen eftersom både lärare och rektor nämner den under intervjuerna och påtalar att det står om mångkultur i den.

En likabehandlingsplan skall finnas på alla skolor och den utgår ifrån lagen 2006:67 som trädde i kraft 1 april 2006. Den handlar om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Rektorer och skolledare har i ansvar att det bedrivs ett förebyggande och målinriktat arbete för att förhindra diskriminering i skolan.

Arbetet med likabehandlingsplanen måste redovisas skriftligt och finnas lättåtkomligt på skolan. Planen måste varje år följas upp, förnyas och eventuellt omformuleras. Varje verksamhet måste ha en likabehandlingsplan och syftet med planen är att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling inom elevers lika rättigheter oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder. (JämO, DO, HO, HomO & BEO)

För att se den undersökta skolans verksamhetsplan för likabehandling, se bilaga 2.

4. Metod

Undersökningen bygger på en fallstudie med kvalitativa intervjuer och observationer. Vi gör en fallstudie där vi undersöker företeelsen av en eventuell mångkulturell undervisning, vid ett enstaka tillfälle på en specifik skola. Fördelen med en fallstudie är att man kan beskriva förekomsten av den aktuella pedagogiken, utan att för den skull vara med vid all undervisning som pedagogen bedriver. (Ejvegård, 2003)

Vi har valt att använda oss av den kvalitativa intervjumetoden eftersom vi vill ge informanten möjligheten att svara brett och utförligt. Informanten får här också chansen att berätta och beskriva sin uppfattning med egna ord.

En intervju görs i ett bestämt syfte, nämligen att intervjuaren söker den andra personens kunskaper, synpunkter, tankar, upplevelser av något. Inte bara innehållet vad som berättas utan även formen (sättet att berätta) är betydelsefull. (Kaijser, L. & Öhlander, M., 1999, s.57)

Genom intervjun kan man nå de inre världarna, det universum som varje människa rymmer. I intervjuer (liksom i skriftliga självbiografiskt material) kan man nå människors tankar och funderingar, deras drömmar, idéer, värderingar, normer, förhållningssätt, farhågor och förhoppningar. (Kaijser, L. & Öhlander, M., 1999, s.61)

Vi har valt den etnografiska intervjumetoden, då de som intervjuar har möjligheten att ställa följdfrågor, vilket ger en djupare intervju. Den etnografiska intervjumetoden kan ge goda resultat då vi som ställer frågorna gör det på ett öppet sätt och ställer följdfrågor som t.ex. *Kan du säga lite mer om det?* Andra följdfrågor inom den etnografiska intervjumetoden kan vara: *Du har förklarat handlingen till x, men du har inte sagt någonting om y. Kan du göra det nu?* (Kullberg, 2004)

När vi formulerade intervjufrågorna hade vi i åtanke att svaren på frågorna skulle ge följdfrågor som leder till en utvecklad tankegång. Vi valde att ta med utdrag ur Lpo94 som informanterna fick läsa. Utifrån dessa utdrag ställde vi frågor som var relaterade till skolans värdegrund och hur de förhåller sig till den. Se bilaga 1 för intervjufrågor.

Vi har förstått att det är viktigt att känna efter vilken stämning som infinner sig under intervjutillfället, så inte informanten känner sig illa till mods av alldeles för närgångna frågor. Vi vill inte heller ställa ledande frågor eller frågor som kan uppfattas som att vi redan har en viss åsikt om informanten och dess undervisning. Vid intervjuerna är det många faktorer som kan spela in huruvida informanten svarar på frågorna. Miljö, känslotillstånd, omgivning, tid på dagen, hur de ställer sig till intervjun med mera kan påverka informanten. Informanterna har själva valt att ställa upp på intervjun utan att egentligen veta vad den skall handla om. De har fått veta via rektorn att intervjun handlar om mångfald. Det är också svårt att veta om informanterna har svarat ärligt på frågorna. Deras svar kan vara påverkade av de ideal som finns i samhället.

Vår intervjumetod är av en halvstrukturerad art för att få så fyllig information som möjligt. I denna typ av intervju kan det vara svårt att jämföra informanterna svar, men det är vi inte heller ute efter.

Trost (2005) skriver att det är bättre att göra en kvantitativ studie om frågeställningen gäller hur vanligt, hur många eller hur ofta? Gäller frågeställningen istället att förstå något, är det bättre att göra en kvalitativ studie. I vårt fall vill vi förstå om undervisningen i den specifika skolan bedrivs mångkulturellt och använder därför den kvalitativa intervjumetoden.

Stukát (2005) menar att det viktigaste för det kvalitativa synsättet är att tolka och förstå resultatet. Det är inte att förklara, förutsäga eller generalisera. Eftersom vi enbart har valt att göra undersökningen på en skola i kommunen kan det vara så att skolorna arbetar på olika sätt i ämnet. Detta gör att man inte kan generalisera att resultatet är det samma på alla skolor. Det vi vet av tidigare erfarenheter utifrån VFU i kommunen är att man inte arbetar multikulturellt.

Vi har valt att observera undervisningen hos informanterna före själva intervjutillfället, för att informanten inte skall bli påverkad av våra frågor och därför eventuellt undervisa på ett multikulturellt sätt, just då vi är där och observerar. Vi får kunskap som är direkt hämtad från sitt sammanhang genom att observera. Vi kommer att observera utifrån våra frågeställningar och intervjufrågor (bilaga 1). Förhoppningsvis kommer inte pedagogerna att känna sig störda av att bli observerade, trots att vi bara är där vid ett tillfälle.

4.1 Urval

Vid projektets början valde vi att göra undersökningen i den kommun som vi båda har gjort vår VFU i. Den är etniskt homogen vilken är en variabel i vår undersökning. Denna variabel är viktig eftersom den är ett krav för att vi skall kunna svara på våra frågeställningar. För att välja urvalsgrupp använde vi oss av strategiskt urval. Stukát (2005) menar att strategiskt urval är när man väljer ut intressanta variabler som kan ha betydelse för hur informanterna svarar. I detta fall är variabeln en etniskt homogen skola. Urvalet gick till på följande sätt: Alla grundskolor i kommunen skrevs på en lista i bokstavsordning och sedan ringde vi den första, men fick inget svar. Vid nästa skola i ordning på listan svarade en av rektorerna och vi bokade tid för intervju och observation med honom. Han hörde sedan av sig angående vilka pedagoger på skolan som kunde tänka sig att ställa upp på en intervju och observation.

4.2 Informanter

Informanterna består av en rektor och två pedagoger.

Rektorn är en av fyra rektorer på skolan. Han har arbetat där i cirka två år och är i 35-årsåldern. Pedagog 1 är 49 år och har arbetat i 25 år på skolan. Hon är för tillfället lärare i en år 4-klass. Pedagog 2 är ca 35 år och har arbetat ett antal år på skolan. Hon är lärare i en år 1-klass och även hon bor i kommunen.

4.3 Genomförande

Vi kontaktade skolan via telefon första gången och då talade vi med rektorn. Han lovade oss att vi kunde göra intervjuerna och observationerna på skolan och skulle höra av sig när han hittat två pedagoger som var villiga att ställa upp på både intervju och observation, senast ett bestämt datum, för vår planerings skull. Eftersom inte rektorn hörde av sig igen, innan det datum vi hade bestämt ringde vi upp honom efter några dagar men fick inget svar. Vi skickade ett e-mail till honom och efter en vecka fick vi svar. Han hade pratat med två pedagoger och vi bestämde vilka dagar som passade bäst att komma.

Vi var på skolan under två dagar. Den första dagen gjorde vi en observation i en år 4-klass. Klassen har 29 stycken elever men en elev var borta denna dag. Observationen gjordes under slutet av dagen och vi kommer in i klassrummet efter att eleverna har haft idrott och en kort rast. Under observationen har de SO, glosförhör i engelska, läsförståelse i svenska och en avslappningsövning. Efter observationen gjorde vi en intervju med klassföreståndaren, pedagog 1. Vi satt då i ett grupprum intill klassrummet.

Dagen därpå gjorde vi en observation i en år 1-klass på förmiddagen. Eleverna har eget arbete och arbetar självständigt. Direkt efter observationen gjorde vi intervjun med pedagog 2. Den gjordes i ett litet konferensrum. På eftermiddagen intervjuade vi rektorn i samma konferensrum.

Vi spelade in intervjuerna och antecknade stödord under själva intervjun. Eftersom vi är två stycken som både intervjuar och lyssnar på informanten, så tror vi att vi tillsammans får en bättre och mer realistisk uppfattning om intervjutillfällena. Två personer kan upptäcka mer än vad en person gör. Intervjuernas längd var mellan 30 – 60 minuter. Vid observationerna antecknade vi båda två, för att sedan jämföra våra anteckningar och ta med det som vi båda tyckte var mest relevant för undersökningen.

Vid intervjuerna användes en MP3 spelare som diktafon samt penna och papper för att kunna göra eventuella anteckningar och under observationerna användes enbart papper och penna.

4.4 Etiska principer

Vi har utgått ifrån de forskningsetiska principerna och dess fyra huvudkrav.

Informationskrav: Innan intervjuerna startade informerades informanterna om undersökningens syfte. Vi informerade dem dock inte före observationerna då vi ansåg att om lärarna kände till vad vi skulle titta på så kanske de undervisade på ett annat sätt än de brukar göra. Det enda vi sa var att det handlade om mångfald. (Vetenskapsrådet)

Samtyckeskrav: Deltagarna i undersökningen har själva haft rätt att bestämma om sin medverkan och att de haft möjlighet att avbryta sin medverkan utan att det medför negativa följder. Eftersom alla informanterna är över 15 år har vi inte behövt använda oss av något samtyckeskrav för att ta hänsyn till vårdnadshavare eller målsman. (Vetenskapsrådet)

Konfidentialitetskrav: Informanterna är informerade om att allt sker under fullständig anonymitet. Svaren kan inte härledas till den enskilda individen. Informanterna kommer att benämnas som Pedagog 1 och 2 och Rektor för att deras anonymitet skall vara fullständig. Även skolan och kommunen är anonym. (Vetenskapsrådet)

Nyttjandekrav: Informanterna informerades också om att det inspelade materialet enbart kommer att behandlas i undersökningens syfte. Det kommer inte att användas i t.ex. andra publicerade sammanhang eller liknade. (Vetenskapsrådet)

4.5 Reliabilitet och validitet

Reliabiliteten anger användbarheten av vår mätningmetod. (Ejvegård, 2003) Eftersom vår metod är intervjuer och observation vill vi mäta förekomsten av mångkulturell undervisning i en skola. Då undersökningen görs vid ett tillfälle, med några specifika pedagoger, anser vi att reliabiliteten är låg. Det skulle vara svårt att få fram exakt samma resultat som vi får fram, om någon annan skulle göra om vår studie, beroende på ett flertal olika komponenter så som tid, plats, personer och så vidare.

Med validitet menas att man mäter det som man skall mäta. (Ejvegård, 2003) Samma sak här, validiteten anser vi vara låg då vi mäter förekomsten av mångkulturell/interkulturell undervisning i en skola, vid ett tillfälle och med specifika metoder. Det är de specifika pedagogernas uppfattning och subjektiva åsikter som vi analyserar, alltså inte uppfattningen hos hela kommunen och landets pedagoger. Ejvegård (2003) skriver att validiteten ofta blir låg då reliabiliteten hos ett mätinstrument är låg.

5. Resultat

Resultatet är skrivet delvis i talspråk för att visa nyanserna i de intervjuades uttalanden och svar. Eftersom vi har intervjuat tre olika personer får vi många liknande svar, vilket kan upplevas repetitivt i texten. Detta har vi valt att ha med då vi anser att det är av värde att visa att de svarar liknande på många frågor eller helt olika. Vissa svar är uttalade i texten och vi har inte valt att förklara dessa närmare, för att inte använda oss av uttryck och termer som inte informanterna skulle använda.

Skolan ligger i en etniskt homogen kranskommun till Göteborg. Det är en medelklasskommun och har ca 38 tusen invånare. Eleverna i skolans upptagningsområde bor i villaområden som är omgivna av skog och sjöar. Skolan har 4 rektorer och ett 40-tal anställda och idag går där 347 elever. Skolan har ökat i antal elever de senaste åren eftersom det är ett generationsskifte i området där skolan ligger, vilket innebär att skolan snart inte kan ta emot fler elever utan att behöva bygga ut. Det är en F-5 skola med klasstorlekar som varierar mellan 20 och 30 elever i varje klass. Förskoleklasserna och ettorna är organiserade i åldersblandade F-1:or. De har även en renodlad förskoleklass. Från år 2 är klasserna åldershomogena. Efter år fem börjar de flesta eleverna i den närbelägna högstadieskolan och ett fåtal söker till den andra högstadieskolan som finns på orten. Skolan är byggd 1954 och tillbyggd i slutet på 70-talet och början på 80-talet.

5.1 Anställda på skolan

På skolan finns ungefär 45 stycken anställda och hur många av dessa som är pedagoger kan inte rektorn svara på, på rak arm. Det finns enbart en manlig pedagog och han är träslöjdlärare. Rektorn tycker att det är bedrövligt att det enbart finns en manlig pedagog på skolan. Det finns väldigt få anställda med annan etnisk bakgrund än svensk på skolan och bland den pedagogiska personalen finns det nog någon, men det är framförallt bland kok- och städpersonalen på skolan, berättar rektorn.

Vid anställning av pedagoger eller annan personal på skolan säger rektorn att om man hittar en person med de kvaliteter man söker som har annan etnisk bakgrund än svensk så är den personen klart intressant. Svårigheten när man arbetar på en F-5 skola är att man undervisar i svenskämnet och då kan språket bli ett hinder, men det behöver inte bli det. Vid de två senaste anställningsintervjuerna på skolan, som rektorn har varit med vid, har de haft sökande med annan etnisk bakgrund än svensk. Han säger att det finns två delar av problemet med att anställa personal med annan etnisk bakgrund. Den ena delen är det svenska språket och den andra delen är hur människan har blivit formad av en kultur och dess syn på utbildning. Även om personen ifråga har en svensk lärarexamen kan den sökande vara formad i en annan skolkultur, som kanske inte passar. Rektorn pratar om att det är viktigt med balans mellan personalen på skolan och då gäller det mellan kön, olika etniska bakgrunder och yrkesområden inom skolan.

Rektorn berättar även att det just nu finns mest pedagoger med annan etnisk bakgrund än svensk på förskolorna, där kan man arbeta på ett annat sätt, med t.ex. mat. På en av förskolorna finns en pedagog som kommer ifrån Afghanistan och ibland lagar hon afghansk mat till barnen. Detta är ett sätt för de yngre barnen att möta en annan värld och det väcker frågor hos barnen. Detta skulle man även kunna göra i skolan och det har förekommit, men det skulle kunna förekomma oftare.

Pedagog 1 berättar att hon tror att det enbart är etniskt svenska anställda på skolan. Vid ett tillfälle då en av pedagogerna på skolan hade friår var det en iransk kvinna som arbetade i

dennes ställe. Kvinnan hade det jobbigt, berättar pedagogen, eftersom hon inte var så lätt att förstå. Pedagogen kan förstå att hon nog hade svårt att få ett arbete bland barn och menade på att om kvinnan hade arbetat där det fanns iranska barn hade hon varit en stor hjälp, då hon hade blivit ett stöd i deras språkutveckling. Hon tycker ändå att det var positivt att kvinnan arbetade på skolan eftersom den är så homogen. Ibland kommer det vikarier till skolan med annan etnicitet än svensk, men det är inte ofta. Enligt pedagogen behöver inte mångfald handla om etniciteter. Hon berättar att de har haft en mycket lätt cp- skadad tjej som har arbetat hos dem. Tjejen var tre dagar i veckan i hennes klass under sin praktiktid på sargymnasiet, berättade pedagogen. Efter att hon tagit studenten arbetade hon på skolan. Pedagogen ser det som en fördel att ha haft tjejen arbetande på skolan eftersom de inte har någon särskola. Pedagogen berättar att en gång frågade en förälder om det verkligen var så bra att ha en sådan människa ibland barn. De andra föräldrarna såg det som en tillgång och tyckte det var bra att hon var med i klassen. Enligt pedagogen pratade eleverna mycket gott om henne hemma. Tjejen var väldigt duktig intellektuellt men hennes ben och armar följde henne inte helt.

Pedagog 2 är inte säker på om det finns någon pedagog på skolan med annan etnisk bakgrund än svensk. Oftast när det är personal med annan etnisk bakgrund än svensk är det städpersonal. Någon gång har de haft vikarier med annan etnisk bakgrund och då har de stött på språkproblem och även kulturkrockar när det gäller hur man bemöter barnen. Här får man inte dra alla över en kam och säga att det är på grund av deras kultur, eftersom det kan vara personen ifråga det handlar om.

5.2 Elever på skolan

Under vår observation i de två klasserna registrerade vi två elever som till utseendet inte såg etniskt svenska ut. I pedagog 1:s klass var det en flicka med asiatiska drag och i pedagog 2:s klass en pojke som pedagogen tilltalade med ett utländskt namn. Pojken ”pockade” på uppmärksamhet då han behövde hjälp. Pedagogen sa till honom att räcka upp handen som hans övriga klasskamrater gör.

Rektorn berättar att bland eleverna på skolan finns det enbart några få som har rötter i andra länder och då är det framförallt i europeiska länder, där enbart mamman eller pappan har annat ursprung än svenskt. Till exempel där mamman är franska och pappa är svensk. Under de två åren som rektorn har arbetat på skolan har de inte haft någon flykting som är nyanländ. Just nu finns det en kille som precis har kommit till skolan och som inte kunde någon svenska alls när han kom. Hans familj är här frivilligt. Pappan har bott i Sverige i flera år och nu har han tagit hit sin familj. Här tycker rektorn att de inte hade speciellt mycket beredskap när det gäller svenska två och den biten, som han kallar det, men den kompetensen finns i kommunen så den tjänsten har de köpt in, berättar han. Det finns väldigt lite erfarenhet på skolan kring detta. På skolan finns sju eller åtta elever som läser hemspråk men det är mest europeiska språk och några som läser kinesiska, mandarin.

I pedagog 1:s klass finns två elever vars ena förälder har en annan etnisk bakgrund än svensk. Det är en flicka där mamman är kinesiska och en pojke där pappan är tysk. Flickan med kinesisk mamma kom till klassen i höstas men har bott i kommunen tidigare. Hon har hemspråkundervisning i kinesiska/mandarin. Pedagogen berättar att det finns fyra elever på skolan som har hemspråkundervisning. Pojken med den tyska pappan har inte hemspråkundervisning och det har hans föräldrar bestämt. Han pratar flytande tyska och gör det hemma. På skolan är det nu väldigt få invandrabarn. Pedagogen har arbetat i 25 år på skolan och hon berättar att under årens lopp har det funnits elever med annan etnisk bakgrund

än svensk. Det har förekommit i flera av pedagogens klasser. Vissa gånger har de behövt tolk, berättar hon. En pojke minns hon speciellt, med honom var hon flera gånger på barn och ungdoms psykiatrisk mottagning (BUP). Det är en ovan situation för dem. När det gäller hemspråksundervisningen vet hon inte hur den går till, förutom i fallet med den halvkinesiska flickan i klassen. När hon kom till klassen hade hon ingen hemspråkslärare från den andra skolan i kommunen. Nu har hon en kvinna som precis har flyttat till Sverige och som själv inte talar svenska. Detta tycker flickan är ganska svårt då hon ibland inte kan uttrycka sig på kinesiska/mandarin. Svenska 2 har man precis börjat undervisa på skolan, i och med att det finns en invandrarkille i år 1, berättar pedagogen. Det är en svenska 2 lärare från en annan skola i kommunen som kommer och håller i undervisningen.

Pedagog 2 berättar även hon att det finns 4-5 stycken elever med annan etnisk bakgrund än svensk på skolan och då är det den ena föräldern som har annat ursprung. Hon berättar mer om situationen i sitt klassrum, då det går en pojke ifrån Libanon i hennes klass. Enligt pedagogen är eleven ingen vanlig invandrarelev utan pappan till pojken har bott och arbetat i Sverige tidigare och nu har han tagit med familjen hit. Pappan försöker tala mycket svenska med pojken hemma. Innan de flyttade till Sverige undervisade pappan pojken i svenska två timmar om dagen. Familjen kommer förmodligen efter några år att flytta tillbaka till Libanon, berättar pedagogen. Just nu tycker hon att det är viktigast att pojken trivs i skolan och vill komma dit. Familjen har varit i Sverige i ca två månader. Pappan ville inte att pojken skulle gå i någon slags förberedelseklass utan att han skulle börja direkt i skolan. Enligt pedagogen börjar en ny elev, som inte kan språket, i en förberedelseklass innan han/hon kommer till sin riktiga klass. Pappan vill inte att sonen skall ha någon hemspråksundervisning, men personalen på skolan har diskuterat om pojken inte skall ha hemspråksundervisning i vilket fall. Pedagogen menar att det är viktigt att han har sitt eget språk i botten. I klassen har det fungerat bra med pojken. Barn är duktiga på teckenspråk när språket inte räcker till. Detta har hjälpt pojken mycket. Pedagogen berättar att pojken nu börjar ta sig mer friheter och detta har lett till några konflikter. De andra barnen tycker han är bufflig och kan vara fysiskt tuff ibland. Pojken förstår inte alltid vad kamraterna säger och då menar pedagogen att de kanske redan nu befäster fördomar om hur ”dom” och ”vi” är. Det är en krånglig och ny situation, menar pedagogen.

Enligt pedagog 2 är det i princip nytt för hela skolan att ha en invandrarelev. När skolan har invandrarelever så är det oftast bara en i taget. Pedagogen berättar att det har förändrat ganska mycket att i klassen att ha en invandrar elev. När pedagogen undervisar har hon nu mer i tankarna att förklara högtider och liknande saker lite tydligare. Olika kulturer blir mer tydliga när invandrarelevens mamma kommer till skolan och är klädd så som muslimer är klädda, säger pedagogen. Hon har fått sig en tankeställare om att det är mycket hon skulle ha pratat om redan tidigare i klassen men menar att nu är det lättare när eleverna frågar och är mitt uppe i det.

Pedagogen berättar att pojken ifrån Libanon inte förstår svenska så bra än. Just nu arbetar han mycket med matte och det är svårt att få honom att förstå vad hälften och dubbelt är. Hon tycker att det är svårt när de inte har någon tolk. De har svårt att kommunicera. Han får hjälp två timmar i veckan i svenska 2 men han har inte hemspråksundervisning, då föräldrarna inte vill det. De vill att han bara skall lära sig svenska, vilket hon tycker försvårar skolarbetet ganska mycket för pojken. Pedagogen har aldrig jobbat med elever med annat språk på detta sätt tidigare.

5.3 Värden och traditioner som förmedlas

Solidaritet, lika värde och rätt att finnas till är värden som pedagog 2 tycker att skolan skall förmedla. Alla skall få våga och synas, säger pedagogen. Alla måste få glittra någon gång och visa vad man är bra på. Alla har ett ansvar, de som är framåt måste lära sig att lyssna och stiga undan och de som väljer att inte säga så mycket, måste stå för sitt val att inte sagt något. Det krävs otroligt mycket för att våga, säger pedagogen. Hon tycker också jämställdhet är viktigt och där behöver man inte diskutera om någonting är pojkaktigt eller flickaktigt utan i stället ge elever redskap för att prova saker och inte bli bedömda utifrån det.

Alla människors lika värde oavsett kön och så vidare är de grundläggande värden som pedagog 1 tycker är viktiga att förmedla till eleverna. Hon berättar att de på skolan har arbetat mycket med genus eftersom kommunens genuspedagog är anställd på skolan. Det är inte speciellt lätt att arbeta med genus. Pedagogerna har arbetet mycket tillsammans och har bland annat tittat på varandra i undervisningen. Pedagogerna känner att hon har blivit mycket mer medveten och säger att hon reagerar på ”genussaker” även i andra sammanhang.

De värden som skolan skall förmedla tycker rektorn finns bra skrivna i läroplanen. Alla har sin frihet och integritet. Det finns många minoritetsgrupper man måste känna till. Han tycker också att man måste diskutera mycket så att eleverna förstår vad det handlar om. Eleverna måste tänka, lära sig förstå och vilja att det skall vara en jämställt på alla plan. Hur avvikande en människa än är så måste man möta personen. Man behöver inte tycka om alla men man måste acceptera varandra och acceptera varandras uttryck även om man inte håller med, till en viss gräns såklart. När det gäller värderingar vill rektorn att eleverna skall ha med sig en öppenhet, där det handlar om att man är medveten och vet vad olika saker handlar om på andra håll t.ex. varför man firar en viss tradition. Det är även skolans ansvar att förmedla de svenska och kristna traditionerna, då vissa barn inte känner till varför man t.ex. firar jul. Eleverna får inte se andra traditioner som konstiga eller avvikande. Ser man ur ett världs perspektiv kan vi vara lika avvikande som andra, beroende på vems perspektiv man intar.

Pedagog 2 tycker att det är väldigt personligt vilka värderingar och traditioner man skall överföra till barnen. Vad tycker man själv är viktigt? Hon säger också att man samtidigt har en skyldighet att föra ut det Skolverket har sagt. När det gäller traditionerna tycker hon att det är mycket lucia, jul, midsommar och påsk, alltså våra traditioner, som hon säger. I samband med nyår kan man tala om islam och hinduismen kan man också komma in på. Här påpekar hon att det bara blir religionerna man talar om då. Vid olika händelser och teaterbesök kommer man i kontakt med olika kulturer. Pedagogerna berättar om när de arbetade med Barnkonventionen, då var det en elev i hennes klass som hade ett fadderbarn i Afrika. Eleven tog med kort och berättade om hur fadderbarnet hade det.

5.4 Den kristna grunden

Samhället ”vilar på”, det uttrycket är tungt, säger rektorn, men någonstans i botten är det en grund av kristen tradition. Det är den tradition som format vår kultur. I ordet tradition lägger man nog inte in så stora religiösa värderingar som man kanske gör i vissa andra länder. Vi har mer en kulturgrund på något sätt, säger rektorn. När det gäller högtider så lever vi här och är inriktade på de svenska eller europeiska traditionerna som har en kristen bakgrund.

Pedagog 1 säger flera gånger under intervjun att vårt samhälle är uppbyggt på kristna grunder och vad man än tycker och tänker så är det därifrån våra traditioner och värderingar kommer. Vi har även traditioner som inte är svenska. Julen till exempel, där finns ju massor som inte är svenskt, säger pedagogen. För sex eller sju år sedan var den stora diskussionen i kommunen

om man skulle få gå till kyrkan på skolavslutningen. Pedagog 1 berättar att det var en förälder på en annan skola i kommunen som inte tyckte att man skulle göra det. Då visade det sig att det även fanns några föräldrar på den här skolan som inte heller tyckte att det var så lämpligt att gå till kyrkan. Det året hade pedagogens klass julspel. Hon tog då fram skolans kursplan och läste att eleverna skulle känna till om julen och tyckte att ett julspel var ett mycket bra sätt att lära sig om detta. Hennes personliga åsikt är att man kan gå till kyrkan och ha en adventssamling. Hon berättar även att prästen inte får be någon bön eftersom han inte får påverka barnen.

Vid julspelet sjunger man kristna sånger. När de har spelat julspel har det varit muslimska barn med och det tycker pedagog 1 är härligt. Om man bor och lever i Sverige tycker pedagog 1 att man skall känna till våra traditioner. Sverige får inte bli så avskalad att man inte kan sjunga *Den blomstertid nu kommer* på sommaravslutningen. Hade hon själv flyttat till Frankrike och hennes barn gått i fransk skola så hade de fått vara med i deras traditioner. Här påpekar hon själv att Frankrike kanske inte är ett sådant extremt land. Hon berättar om barn i Jehovas vittnen som har fått vara med i luciatåg men också om barn som inte har fått vara med. Detta tycker hon inte har gjorts så bra. Det blir ett utanförskap. Hon tycker att det är bättre att barnen får bestämma själva och att de har en dialog hemma.

Pedagog 2 berättar under intervjun att i området kring skolan bor det familjer som är med i olika religiösa samfund som t.ex. Jehovas vittnen och Pingstkyrkan. Det har förekommit på skolan att barn inte har fått vara med vid vissa högtider då de är medlemmar i Jehovas vittnen som inte firar några högtider. Även denna pedagog tycker att dessa elever har farit illa och att de har känt ett stort utanförskap. Just nu går det ingen elev på skolan som är medlem i Jehovas vittnen. Pedagog 2 berättar om en elev i sin förra klass, där den ena föräldern var med i Jehovas vittnen och den andra var inte det. Den situationen var inte lätt. Även om man har tagit upp och talat om Jehovas vittnen i klassen, så att det har funnits en acceptans bland kamraterna, så kände sig eleven ändå olik. Att fira jul och födelsedagar med presenter skapar en samhörighet bland eleverna och det är något som de pratar om.

Ungdomar reser mycket idag och då är det viktigt vad man har med sig i "ryggsäcken". Det är viktigt att de vet vad "vi" står för här i Sverige och vad det är man tror på, säger pedagog 1. Har man ingen tro måste man veta varför. Det har på något sätt blivit fullt att tro, säger hon och fortsätter, att det inte var någon som reagerade för 20- 25 år sedan när de gick till kyrkan och sjöng psalmer. Nu för tiden är det nog ingen som reagerar på *Den blomstertid nu kommer*, för de vet inte om att det är en psalm, även om man sjunger Gud godhets rikedom.

5.5 Verkligheten utanför skolans dörrar

Pedagog 1 försöker förbereda eleverna för verkligheten utanför skolans dörrar genom att ha ögon och öron öppna när det händer saker och anser att när det händer saker så skall man prata om det så naturligt som möjligt. Familjerna som har sina barn i denna skola reser mycket. Det beror nog på ekonomska standarden, säger pedagog 1 och ler. Vissa familjer reser aldrig och vissa reser hela tiden. Några familjer åker långt och är borta lite längre. Det är inte bara charterresor. Eleverna i hennes klass berättar oftast om resan när de kommer hem. Just nu har hon en pojke i klassen som skall resa till Sydafrika till sommaren och han håller nu på att forska om Sydafrika. Eleverna har själva fått välja vad de vill forska om. Före resan skall pojken redovisa om Sydafrika och när han kommer hem skall han berätta om resan.

Pedagog 2 säger att när det gäller att visa på det som finns utanför skolans dörrar måste man berätta för barnen att de är del i något stort, som en pusselbit. Alla är som i ett fotbollslag där man måste hålla ihop för att det skall fungera.

Rektorn påpekar att det är viktigt att diskutera det som händer utanför skolans dörrar, i samhället och i världen. Eleverna måste få möta den komplexa verkligheten och se att det finns rätt och fel på olika sätt och att det inte är så enkelt. Se till exempel på extremist grupper, de har mycket som är rätt och fel. Skolan försöker förmedla verkligheten genom till exempel vänskolor i andra länder där eleverna får chansen att berätta om och ta del av andras verkligheter. Detta tycker rektorn fungerar ganska bra eftersom det är svårt att åka till exempel till Ghana, där en klass på skolan nu har en kontakt med en klass. Här får eleverna insyn i hur det är att gå i skolan i det landet. Han berättar även att det finns museer som har utställningar och Göteborg är inte längre bort än att man kan åka dit. Han tycker att det finns många sätt att möta verkligheten på. Lärande kan ske på många olika sätt. Han anser att ett utbyte med ett samhälle som är mer mångkulturellt än det som skolan ligger i hade varit nyttigt och viktigt. Rektorn menar att man inte får gömma sig när man är en etniskt homogen skola och säga det finns inga ”sådana” här, då befäster man bara fördomar som man inte vill ha.

Pedagog 2 berättar att skolan inte har någon kontakt med någon annan skola nu. De har haft det tidigare, men då har det varit genom projektarbeten och de har haft kontakt med en skola i Finland och någon europeisk skola. Då var inte eleverna inblandade utan lärarna och man tittade på olika sätt att arbeta.

5.6 Gemensamma kulturarvet

Rektorn menar att kulturarvet på skolan är väldigt mycket svenskt och kristet. Det gemensamma kulturarvet i Hjällbo är mer en pastellblandning och här är det svenskfärgat med allt vad det innebär, säger rektorn.

Pedagog 2 menar att det gemensamma kulturarvet kan vara olika saker, litteratur, värderingar, de kristna budorden och de gamla värderingar som hon själv fick med sig under sin uppväxt. Alla människor har olika kulturarv. Detta är något man måste lyfta fram och diskutera. Vad är det gemensamma kulturarvet? För tillfället anser pedagogen att det rör sig om litteratur som till exempel svenska barnklassiker. På skolan är det högtider och traditioner som är mest starka nu. En skolavslutning skall se ut på ett speciellt sätt, för det har den gjorts i många år, säger pedagog 2.

Pedagog 1 anser att det är viktigt att ha ett kulturarv och att man inte vattnar ur det för mycket.

5.7 Kulturell mötesplats

Pedagog 2 tycker att skolan borde vara en kulturell mötesplats men anser att den inte är det. Vi bor här som i ett eget litet samhälle, som en skyddad verkstad. Det är på gott och ont. Hon nämner ett tillfälle när eleverna åkte in till Göteborg för att spela fotbollsturnering, då de mötte lag med elever med olika hudfärg. Hennes elever tyckte att de skrek och gapade för mycket. Eleverna sa att de lagen är på ett speciellt sätt. Där startar eleverna en ”vi och dom” känsla, enligt pedagogen.

Hon har märkt tydligt i sin klass när det har kommit nya elever ifrån andra skolor i kommunen att det finns starka sociala koder. Dessa koder talas det inte om, men de finns i klassen.

Pedagog 1 tycker att skolan är en kulturell mötesplats, men det beror ju på hur man tolkar det, säger hon. Åker man till Angered har de en sorts kulturell mötesplats där och vi har vår här.

5.8 Hur mångkulturell är man egentligen?

Hur mångkulturell är man egentligen? Här kommer det dåliga samvetet fram, säger pedagog 1. För pedagogen handlar mångkulturell undervisning om alla människors lika värde. Det blir att man arbetar med Barnkonventionen. Hon försöker även att snappa upp när det är andra religioners högtider under året. När det var Ramadan tog de in dagstidningen i klassrummet och hon visade och läste för eleverna om högtiden. Eftersom eleverna inte är så gamla är det inte så lätt att förklara för dem och det finns saker som kanske inte går att förklara som t.ex. avhållsamhet ifrån njutning. Förra året hade pedagogens klass hand om julspelet och då talade de om varför man firar jul och hur man gör i andra delar av världen. Hon försöker även snappa upp de frågor barnen kommer med. Det är svårt för vi lever i en skyddad värld här. Det räcker att man tar sig lite utanför kommunen, så finns det mer människor med annan etnicitet än svensk, säger pedagogen.

Hon berättar att skolan brukar försöka vara med på Rädda Barnens barnrättsvecka. Den handlar om Barnkonventionen och pedagogen tycker att detta hör ihop. Pedagogens klass är med i Postens postpals och har precis fått svar ifrån en skola i Ghana, som de nu skall börja brevväxla med. Då skriver hela klassen till den andra klassen och tvärtom så att det inte blir så att någon inte får något svar. Skolan som de nu fått svar ifrån hade skickat med bilder och det var tydligen ganska fattigt. Nästan alla barn från Ghana hade skrivit i sina brev att de har en vattenpump. Pedagogens klass har många gånger talat om Barnkonventionen där det står att alla skall ha tillgång till rent vatten. Hon säger att eleverna inte förstår, men i och med brevväxlingen kanske de börjar få en förståelse för andra människors livssituation. Det är viktigt att barnen får upp ögonen för andra människors villkor.

Pedagog 2 säger att hon tyvärr känner sig rätt dålig på mångkulturell undervisning. Mångkulturell undervisning är väl att visa på olika sätt som till exempel hur man lever. Hon fortsätter och säger att det finns mångkultur här också, men att det inte är så påtagligt som om man kommer ifrån olika länder. Vissa av eleverna på skolan reser väldigt mycket och när de kommer hem igen får de berätta för de andra eleverna var de har varit och visa på en karta var landet ligger. De får också berätta om typiska saker från landet till exempel vad man äter. När man tittar mångkulturellt, säger pedagogen, är det viktigt att man tittar på likheter och inte på olikheter. Tittar man bara på det som skiljer oss åt, belyser man det annorlunda. Detta innebär att man befäster gamla fördomar och synsätt. Senare i intervjun berättade pedagogen att de elever som reser, oftast är vanliga charterresenärer. Hon påpekar att de inte alltid får se vardagslivet i det landet de besöker. När hon frågar eleverna vad de har sett för sevärdheter och vad de ätit för mat under resan svarar de ofta, att de hade en jättestor pool och åt hamburgare och pommes frites.

Pedagog 2 planerar inte medvetet mångkulturellt utan det blir mer spontant i undervisningen när det passar in. Det blir oftast när man talar om olika länder. Hon kommer dock på att vid högtider poängterar hon olika synsätt. Hon nämner också att när de arbetar med hur jorden skapades, talar de även då om olika synsätt. Så tänker vi, så tänker dom och så tänker indianerna, man måste berätta för eleverna att det finns olika sätt att se på det. I samband med FN-dagen talar de om Barnkonventionen och då kommer ibland mångkulturalismen upp. När de arbetar med länder talar de inte så mycket om människorna utan mer om hur det ser ut i landet, vad som är speciellt, vad de odlar med mera. De talar helt enkelt inte om vardagsmänniskan.

Mångkultur är väl när det finns inslag av många kulturer, säger rektorn. Han berättar att han har gjort sin mångkulturella resa åt andra hållet, då han började arbeta i Angered. Där det

finns en övervägande del människor som härstammar från andra länder. Rektorn har även arbetat i Högsbo, där det finns stora inslag av andra etniciteter men de är inte i majoritet. Sedan började han arbeta i den undersökta skolans kommun, där det inte finns så många med annan etnicitet. Mångkultur är när det är inslag av många olika kulturer i den situation man befinner sig, det kan vara antingen i skolan eller i samhället, enligt rektorn. Han menar att man måste söka upp olika kulturer när de inte finns naturligt i skolan och påpekar att det är svårt eftersom de inte finns runt hörnet. Skolan har haft utbyte med andra skolor men det är oftast på personbasis, pedagoger emellan. Detta samarbete håller oftast bara under en period. Han ser inte detta som helt enkelt när det ser ut som det gör, men anser att det är mycket viktigt att ha med det i undervisningen och i diskussioner. När det händer saker i världen är det viktigt att man lyfter det i klasserna.

Rektorn tycker inte att de arbetar mångkulturellt på skolan och att den mångkulturella undervisningen är en av många saker som de behöver utveckla i verksamheten. Han säger även att man skulle kunna utveckla den på två sätt, dels teoretiskt, lite så man arbetar i dag och dels praktiskt, då han anser att mångkulturalitet handlar om möten. Man måste få till möten för att det skall fungera. För att få en förståelse för kunskaperna måste man ordna möten på något sätt. Det är svårt att göra bra då det kan bli uppstylat och konstlat, vilket det får det inte bli. Han poängterar flera gånger att det är svårt att få det riktigt bra då det inte får bli en ”visa upp grej”, som han kallar det. Men detta får inte hindra en från att försöka. Han tycker att det är viktigt att få in det i verksamheten och drar en parallell med pojken som nu kommit till skolan och som inte kan någon svenska. Eleverna får nu en förståelse för hur det är att inte kunna ett språk. Rektorn anser att eleverna på skolan måste få möta olika kulturer och människor, till exempel med funktionshinder, under sin uppväxt för att de inte skall skapa sig konstiga bilder. Han anser även att man i skolan behöver arbeta mer med andra religioners högtider som till exempel Ramadan. Det hade även varit bra att prata om Jehovas vittnen som inte firar någonting alls och andra samfund och religioner som firar på helt olika sätt.

5.9 Religionsundervisning

Pedagog 1 berättar att religionsundervisningen startar redan i ettan, då man arbetar med kristendomen. Det finns mål som man skall ha uppnått i år fem och dessa har skolan brutit ner till olika delmål, säger pedagogen. Hon har själv aldrig undervisat i en år 1-klass men berättar att man börjar med Bibeln. De pratar också om normer och värden, gott och ont, rätt och fel. I trean pratar de mer om liv och död. Hon säger att när man arbetar med åren F-5, arbetar de inte så mycket med världsreligionerna. Det står i målen att eleverna bara skall känna till världsreligionerna i år fem och på högstadiet läser de mer ingående om religionerna, då de enligt uppnåendemålen för år nio skall kunna detta, berättar pedagogen.

Pedagog 2 förklarar att man börjar med religionsundervisning redan i år 1. Det är lite upp till var och en när man vill börja eftersom målen är mot år 3. Oftast börjar man med skapelseberättelsen och i samband med det kan man titta på islam, som är den andra stora religionen. Det är framför allt islam och kristendomen man lyfter. De andra religionerna kommer mer i år 4 och år 5. På dessa stadier snuddar man bara vid religionerna och nämner dem och på högstadiet lär man mer om dem. Hon menar att om man kommit i kontakt med religionerna mer, hade de säkert talat om dem mer om dem i de tidigare stadierna. Hon tycker inte man behöver tala om religioner som religioner utan mer om oliktänkande och vilka likheter som finns. Detta tycker hon är viktigt. Det handlar oftast om etiska frågor och värdegrundsfrågor.

Pedagog 2 menar att barn är väldigt egocentriska och kan ha svårt och sätta sig in i någon annans värderingar och tankesätt. Det kräver empatisk förmåga. När är barnen redo? Denna

fråga ställer pedagogen själv. Vissa skulle kanske klara av det redan i år 1 men inte alla. Här drar pedagogen en parallell om när de talade om fadderbarnet i Afrika. Vissa elever tog väldigt illa vid sig medan andra inte förstod riktigt.

5.10 Materielen de arbetar med

När vi observerade i pedagog 2:s klass hade eleverna eget arbete och många av eleverna arbetar med något de kallar läsmåla. Det är ett egengjort materiel i svenska, där eleverna skall läsa en text och sedan rita en bild som visar att de har förstått texten. Vad vi kan se arbetar eleverna bara med ”svenska” texter med rubriker som ”Misse jagar Fia”. Vissa av eleverna blir förhörda på läsläxan och de smyger tyst in i ett grupprum som angränsar till klassrummet. Vi sitter precis intill dörröppningen av grupprummet och ser när eleverna går förbi med sina böcker. Alla elever har olika böcker, det vill säga att de inte har en gemensam läsebok. Vi läser på några av titlarna och av titeln att döma verkar det bara vara ”svenska” namn och monokulturellt innehåll.

Pedagog 2 berättar vid intervjun att eleverna i klassen har individuella läseböcker och när pedagogerna valde ut vilka böcker eleverna skulle kunna läsa, hade de inte en tanke på att ha ett mångkulturellt perspektiv. De första läseböckerna handlar om djur och i de böcker som handlar om människor, handlar innehållet till 95 procent om svenska barn och den svenska familjen. Pedagogen påpekar återigen att hon ytterligare fått upp ögonen nu när hon har en elev i sin klass med annan etnisk bakgrund än svensk. Hon berättar också att de inte har köpt in något material som är representativt för honom.

Vid observationen i pedagog 1: s klass arbetade eleverna bland annat med läsförståelse i svenska och de använde sig av böckerna ”*Läsförståelse A*” eller ”*Läsförståelse B*”, utgiva av ADAstra Läromedel AB. Eleverna arbetar självständigt med böckerna och när de behöver hjälp räcker de upp handen och pedagogen kommer. Vi lyssnar på elevernas frågor och ingen har någon koppling till mångkultur eller multikulturalism. När lektionen är slut ber vi om att få bläddra i böckerna och i en av dem finns en text som handlar om Amir som skall åka skridskor för första gången. Detta var det närmsta mångkultur eller multikulturalism vi kunde finna i boken. Vad vi kunde uppfatta under lektionen var det ingen av eleverna som höll på med just denna text.

Pedagog 1 berättar att på skolan använder de bland annat matteboken ”*Mattestegen*” och pedagogerna har reagerat på att eleverna har svårt för att läsa namnen på barnen i boken. De heter exempelvis Pascal och Ali. Ibland känns det som om barnen får kämpa mer med att läsa och förstå namnen än att räkna mattetalen, säger pedagogen. Hon ser ändå namnen i boken som ett led i utvecklingen av läromedel. Hon kan inte påstå att de tänker multikulturellt när de beställer läromedel utan mer på innehållet i böckerna.

5.11 Beslut om mångkultur

Det finns inte något beslut taget på skolan om att de skall arbeta mångkulturellt. Det enda som finns skrivet är i olika planer, där det står att man inte skall särskilja de som tänker och lever på något annat sätt, vare sig det är på grund av religion, sexuell läggning eller något annat. Under den tid som rektorn har arbetat på skolan har de diskuterat ämnet på olika sätt, framförallt inom arbetsenheten och han ser det som en stor utmaning att arbeta med mångkulturalitet. Han berättar också att skolan just nu håller på att bygga upp en kompetensbank över personalens olika pedagogiska kompetenser, där de kommer att samla allt som de tror kan vara viktigt. Rektorn har bara läst igenom den snabbt och kommer inte ihåg om han läste något om att någon av personalen hade någon kompetens inom området.

Arbetet med mångkultur finns skrivet mer som självklarheter i olika dokument i skolan och inte om hur man skall arbeta med det. Mångkulturalism och vad det innebär för pedagogerna i deras undervisning, anser rektorn att de behöver diskutera.

Pedagog 2 berättar att de aldrig diskuterat mångkultur på någon konferens eller arbetslagsmöte. Vad hon vet finns det inte heller något beslut taget om hur man skall arbeta med detta. Hon berättar att arbetslagen har olika lokala verksamhetsplaner och att varje arbetslag väljer vad man skall inrikta sig på. I det arbetslag som pedagogen arbetar i nu, arbetar de med utgångspunkt från matematiken i vardagen och närmiljön runt skolan. I den lokala arbetsplanen skulle det kunna vara aktuellt att lyfta mångfald, menar hon.

Varken pedagog 1 eller pedagog 2 tror inte att det finns någon personal med utbildning eller kompetens inom ämnet på skolan. Pedagog 2 påpekar dock att det finns pedagoger på skolan som har arbetat på andra skolor med helt andra förutsättningar.

6. Diskussion

6.1 Mångkulturell/Interkulturell undervisning

Lorentz (2006) skriver att det råder osäkerhet om vad Riksdagen beslutat gällande förekomsten av interkulturell undervisning. Forskning visar att någon medveten form av interkulturell undervisning inte bedrivs. Ett interkulturellt synsätt på undervisningen måste förekomma som en naturlig del, och inte endast vid vissa tidpunkter. Personal måste få utbildning och läromedel kan till exempel vara interkulturella. Det interkulturella synsättet kräver inte ett eget ämne eller ändring i kursplanen. Det behöver inte heller kosta pengar, menar Lorentz.

Skolan som vi har undersökt har en verksamhetsplan för likabehandling. I den står att undersökta skolan har väldigt få elever med annan etnisk bakgrund än svensk och att de behöver arbeta mer med områden som berör kulturell mångfald. Det står även att de nästan helt saknar elever och personal med annan religiös bakgrund än den kristna. De kommer in på ämnet mångkultur i den vanliga undervisningen i samband med olika religiösa högtider och aktuella händelser i världen.

Under våra intervjuer med pedagogerna frågade vi om de anser att de arbetar med interkulturell undervisning. Pedagogerna tog då upp att detta sker vid enstaka tillfällen, som till exempel om det har hänt något särskilt i världen. Att de skulle ta upp andra religiösa högtider än de svenska nämnde de inte, när vi frågade om vilka traditioner de anser vara viktiga att föra vidare. De sa även att under religionsundervisningen skedde interkulturellt, men det är ju inte så konstigt då undervisningen handlar om olika religioner. Något beslut eller ens diskussion om att arbeta med ett interkulturellt synsätt hade aldrig tagits upp, sa båda pedagogerna. Rektorn däremot sa att ämnet diskuterats på olika sätt, framförallt inom arbetsenheten. Svarar verkligen rektorn uppriktigt eller försöker han framställa skolan bättre än den är? Det står i skolans likabehandlingsplan att de behöver arbeta mer med områden som berör kulturell mångfald.

Något vi lade märke till var att termerna mångkulturell eller interkulturell undervisning sällan förekom. Då kan man ställa sig frågan varför? Vi tror att det beror på att skolan är etniskt homogen, så de har inte behövt fundera på det. Vi tycker att en sådan här skola borde förbereda eleverna för det mångkulturella samhället för det blir annars lätt en kulturkrock för eleverna senare i livet. Då Lpo 94 säger att: *"Skolan skall förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver. Eleverna skall kunna orientera sig i en komplex verklighet.."* (Utbildningsdepartementet 2006, s.5) Pedagogerna uttryckte att de lever "i en skyddad verkstad". Pedagog 2 berättade att en grupp elever hade fått en stark "vi och dom- känsla" när de vid ett tillfälle hade spelat fotboll mot elever med olika, hudfärg som pedagogen uttryckte det. Detta är inte så konstigt tycker vi, då de inte får kunskap om olika kulturer i skolan och förmodligen inte hemma heller.

Ingen av pedagogerna hade någon särskild utbildning i mångkulturell pedagogik, i alla fall inte som rektorn kunde svara på rak arm. Både pedagogerna och rektorn verkade tycka att mångkultur är viktigt, och vi fick känslan av att det var bra att vi var där och ställde frågor om interkulturell undervisning. Det kändes som att de fick upp ögonen för frågan, och då särskilt rektorn. Vi kommer inte att följa upp skolan så vi vet inte om något kommer att hända, men vad skulle de kunna göra? De skulle bland annat kunna gå någon fortbildning och köpa in andra läromedel. Försöka förändra sitt förhållningssätt och inte bedriva monokulturell utbildning, är också goda idéer.

Genusarbetet på skolan bedrivs mycket aktivt. De har anställt två genuspedagoger som arbetar med personalen. Ett antal genusutbildningar har bedrivits, likaså beteendeobservationer i klassrummet. Vad gäller eleverna så finns genusperspektivet med i det dagliga arbetet där frågorna lyfts och diskuterats i t ex klassråd. Genusdagar och temadagar genomförs med jämna mellanrum. Tänk om det hade varit likadant med den interkulturella undervisningen.

I SOU 1996:43, står det att Sverige idag framstår som ett sekulariserat samhälle, där religion för många människor känns skrämmande. I Lpo94 står det också att skolan skall vara ickekonfessionell. Det är bara några decennier sedan som kristendomsundervisningen var religiöst präglad. För att inte reagera med rädsla inför det som är okänt, är det värdefullt att ha kunskaper om likheter och olikheter. Kunskaper behöver inte alltid leda till acceptans inför det som är främmande, men de kan leda till en förklaring.

Vi har gått från enhetskultur till mångkulturellt samhälle. Vi är nu inte nationalisterna utan medborgare i den globala byn. Orlenius ställer sig frågan om värdegrunden är ett uttryck för att kyrkan förlorat sin ställning i dagens svenska samhälle? (Orlenius, 2002) Vi ställer oss då frågan om värdegrunden är till för att hitta skolans gemensamma moral och etik som tidigare utgick från kyrkan och kristendomen?

En av våra intervjufrågor löd: "Vilka traditioner och värderingar anser du viktiga att den här skolan skall överföra till eleverna? Varför? Pedagogerna och rektorn svarade att alla människors lika värde och jämställdhet är typiska värderingar som de vill föra vidare till eleverna. Rektorn svarade att han tycker det är viktigt att ge eleverna en öppenhet inför det som är nytt och främmande för dem. Han tycker också att man måste acceptera alla människors uttryck till en viss gräns, även om man inte håller med. Vad gäller traditionerna, svarade pedagogerna och rektorn att de kristna "svenska" högtiderna som t.ex. jul och påsk firas.

Johannes Lunneblad (2006) skriver i sin avhandling *Förskolan och mångfalden* att pedagogerna osynliggör olikheter genom att endast betona det gemensamma, när det gäller traditioner. Han skriver också att den kulturella mångfalden osynliggörs i förskolan i hans studie. I en mångkulturell förskola som den som Lunneblad (2006) undersökte, tycker vi att det borde vara enklare att arbeta interkulturellt då de har icke etniskt svenska barn och deras föräldrar som en tillgång, än i en etniskt homogen skola som den vi har undersökt. Rektorn som vi intervjuade påpekade att "*man får söka upp mångkulturen när den inte finns naturligt*".

Lunneblad (2006) skriver också att ordet "*naturligt*" är det ord som användes flitigt av personalen i hans undersökning, då de talade om den kulturella mångfalden. Naturligt kan tolkas som normalt. Personalen försöker förhålla sig till mångfalden och inkludera mångkulturen på ett naturligt sätt. Hur skall man då undervisa på ett naturligt interkulturellt sätt? Vi anser att hela den frågan egentligen är dum, i alla fall i mångkulturella skolor. När barnen finns där så borde det vara "*naturligt*" att deras kulturer påverkar undervisningen. Så är det dock inte, utan som vi tidigare skrivit är det den västerländska monokulturella normen som gäller, vilket också Lunneblads avhandling visar.

I vår undersökta skola försökte pedagogerna att få in mångkulturen i klassrummet genom att ta upp aktuella händelser i världen. Det vill säga om något särskilt hänt och det kanske inte är så ofta. Brevväxling med en annan klass i ett annat land kan också vara ett sätt att få kunskap. Pedagog 1 berättade att de brevväxlar med en klass i Afrika. Hon svarade även på

frågan om huruvida hon undervisar mångkulturellt att hon skulle göra som hon gör, ta tillfällena i akt och ta det naturligt. Här kommer ordet naturligt igen. Det behöver inte, enligt vår mening, vara negativt laddat, självklart blir det naturligt att prata om t.ex. islams Ramadan när just den infaller.

6.2 Kulturkrock

Både rektorn och pedagogerna pratade mycket om att de hade fått en invandrad pojke till en av klasserna, som inte kunde svenska alls när han kom. Det märktes att de inte var vana vid det och klassläraren till den här pojken tycktes också märka av en kulturkrock. Hon kände det som att hennes fördomar befästes ibland, fast hon inte ville känna så. Hon berättade att den här pojken hade börjat ta sig friheter bland de andra barnen. Han var burdus, ”macho” och lyssnade inte så mycket. Berodde det på språkproblem? Vi gick inte så noggrant in på ämnet. Det enda vi märkte var att han var dålig på att räcka upp handen, till skillnad från de andra eleverna. Pedagog 2 trodde att det beror på att han var så hårt hållen i skolan i sitt hemland, så nu tog han sig friheter bara för det var möjligt. Vi tycker detta är intressant. Undrar om det beror på en kulturkrock? Det skulle vara intressant att veta hur det var i pojkens tidigare skola. Rektorn uttryckte att han tycker att det är bra att eleverna i den aktuella pojakens klass får uppleva en pojke som kommer från en annan kultur.

Lorentz (2006) skriver att identitetsbegreppet är viktigt för oss i en tid präglad av kulturella möten. I Lpo 94 står det att ”*medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla, tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar*” (Utbildningsdepartementet, 2006, s. 4) Vår identitet är socialt konstruerad och föränderlig. Identitet skapas genom interaktiva processer. Alla människor tillägnar sig olika kulturella koder och att knäcka olika sociala koder ger en människa makt. I SOU 1996:143 står att den svenska skolan skall vara en skola för alla. I skolan skall eleverna träffas över klass-, kön- och etnicitetsgränser. I mötet med det som är olikt och annorlunda skapar man också sin identitet och självbild. Vad händer då i en klass där det finns en stor etnisk mångfald och vad händer i en sådan klass med bara en ”invandrapojke”, som vi besökte? Eftersom skolan representerar en medelklasskultur har kulturkrockar i skolan alltid funnits. Vi nämnde tidigare att den invandrade pojken i vår observerade klass uppförde sig annorlunda än de andra eleverna. Han hade inte knäckt den sociala koden. I SOU 1996:43 står att svenska barn vet att läraren bestämmer och har stor makt fastän de säger du eller förnamnet. Utländska elever kan reagera med förvirring och frustration, som vi anser att pojken vi tidigare beskrev, gjorde.

Vi frågade rektorn om etnicitet var något de funderade över när de anställer pedagoger. Han svarade att en annan etnisk bakgrund än svensk kan vara intressant, då skolans pedagoger är etniskt svenska. Han har varit med vid anställningsintervjuer och då stött på problem på grund av bristande kunskaper i svenska. Både rektorn och de intervjuade pedagogerna berättade om en kulturkrock som skett med en vikarie som inte var etniskt svensk. Hon hade en annan syn på skola och elever. Eleverna uppfattade henne som alltför auktoritär, berättar rektorn. Är detta fördomar eller inte? Vi menar att det inte måste bero på en individs kultur om hon är överdrivet auktoritär, utan det kan bero på hennes personlighet. Vi förstår rektorns argument angående otillräckliga kunskaper i det svenska språket, men samtidigt anser vi att eleverna då missar mycket andra kunskaper och erfarenheter en lärare med annan etnicitet än svenska kan ge. Vi tycker inte det är konstigt att det lätt blir på det här viset. Det som inte finns i närmiljön är lätt att bortse ifrån. En av oss har under en tidigare VFU-period upplevt en liknande händelse. Det var en pedagog, utbildad i Sverige, med mycket auktoritärt undervisningssätt och beteende. Hon berättade ofta att när hon var liten och gick i skolan i Polen så var de

mycket lydiga. Det upplevdes av en av oss skribenter som om att eleverna blev ännu mer vilda och ”olydiga” av hennes stränga sätt. Elevernas föräldrar klagade på att hon skrek åt eleverna. Beror detta på pedagogens tidigare skolkultur eller på hennes personlighet? Vi anser att alla individers personligheter är kulturellt färgade. Alla är socialt konstruerade individer och vår uppväxt påverkar våra värderingar.

Banks (2002) skriver att en individ som bara känner till världen utifrån sina egna kulturella och etniska perspektiv, missar viktiga delar av erfarenheter och är kulturellt och etniskt bundna. Dessa individer känner inte till sina egna kulturer fullt ut på grund av sina etniska skygglappar.

Den svenska mentaliteten på 1900-talet var kulturförnekande och likhetsprincipen var den gällande. Ett annat etnocentriskt beteende är att förhålla sig ur ett ”vi och dom” perspektiv. Rasistiska synsätt som ”de tar våra jobb” kan förekomma. Man uppfattar då sin egen kultur som överlägsen, men erkänner att andra kulturer existerar. När man inte undviker möten med människor med annan kulturell bakgrund, kan man visserligen uppfatta dem som annorlunda men dömer dem inte. När en individ har skaffat sig en slags kulturell empati, har den blivit nyfiken och börjat tänka på sitt tidigare beteende. Genom utbildning kan man sedan bli medveten om att ens sätt att uppfatta omvärlden beror på ens kulturella värderingar. (Lorentz, 2006) Detta är viktigt att känna till för att kunna acceptera andra kulturella värderingar anser vi. För att utveckla en interkulturell förståelse, skriver Per Lundberg (1991) ”att kunna bidra till att kunna betrakta sig själv och sin kultur utifrån och att kunna förstå och betrakta sig själv som kulturprodukt, detta är förutsättningen till förmågan att ha ett självreflekterande betraktelsesätt”(Lundberg taget ur Lorentz 2006 s. 127) Med detta vill vi relatera till Banks, som menar att en individ som endast känner till sin egen kulturs värderingar har etniska skygglappar, även inför sin egen kultur. Vi tror att det är av vikt att känna till lite om andra kulturers värderingar, för att kunna reflektera över och förhålla oss till vår egen kulturs värderingar.

Lorentz (2006) menar att individen skall förhålla sig med distans till sin egen och andras kulturella identitet och inse att alla kulturella möten är beroende av sin kontext. Han skriver också att pedagoger bör bejaka mångfald och inte utgå från likhetsprincipen. När vi då tittar på vår undersökta skola och pedagogerna som arbetar där, så ställer vi oss frågan hur de skall utveckla interkulturell kompetens? Är den interkulturella kompetensen endast viktig i mångkulturella skolor? Vi tror att kompetensen är lika viktig i en monokulturell skola, men vi förstår att den inte är lika lätt att utveckla i en homogent svensk skola. Det är egentligen frågan om ett förhållningssätt anser vi.

6.3 Organisationskultur

Lorentz (2006) skriver om monokulturella respektive mångkulturella organisationskulturer. Den monokulturella organisationen fokuserar på homogenitet. Om vi tittar på vår undersökta skola, är den extremt homogen personalmässigt på tre sätt. Pedagogerna är nästan uteslutande etniskt svenska kvinnor av medelklass. De kvinnor som inte är etniskt svenska arbetar inom städ eller bespisning. Det finns en manlig träslöjdlärare, också det är typiskt. Rektorn vi intervjuade är vit, man och medelklass. Lorentz (2006) menar att i en monokulturell organisation betraktas den egna kulturen som norm. Mångfald kan motarbetas och homogenitet eftersträvas vid nyanställningar. Kan det vara så att vår undersökta skola arbetar på det här viset, fast kanske omedvetet? De kanske har normaliserat homogeniteten så pass mycket att de inte ser den? Lorentz (2006) skriver att man i en mångkulturell organisation lever och verkar utifrån demokratiska värden. Den mångkulturella organisationens

personalstyrka är heterogen och mångfalden ses som en tillgång. Personer med utländsk bakgrund skall anamma den rådande kulturens normer, men också ha möjligheten att kunna påverka den kulturens värderingar och normer. Det skall vara ett växelspel. Det är viktigt att upptäcka snedfördelning mellan grupper av anställda.

Vad händer då på arbetsplatser som den skolan vi har undersökt? Vi funderar på det här med växelspel, hur skall ett kulturellt utbyte kunna komma till stånd när det aldrig sker några möten mellan individer som tillhör olika kultur? Rektorn som vi intervjuade påtalade också vikten av kulturella möten. Han hade tidigare arbetat i en mångkulturell skola. Han berättade att människor med olika kultur träffades i den mångkulturella skolan, medan man i denna monokulturella skola måste söka kulturella möten för de kommer inte gratis.

Bland förskolepedagogerna var det lite mer jämnt etniskt fördelat. Kan det bero på att de inte undervisar i ämnet svenska? Det tror vi. Rektorn sa under intervjun att bristande språkkunskaper och svårigheter att undervisa i svenska bland annat var orsaker till att de inte anställde pedagoger som inte var etniskt svenska.

Om man vill förstå ledarskap skall man även titta på frånvaron av idéer. Både skolledaren och personalgruppen, pedagogerna, måste ha en vilja att undervisa interkulturellt. Det hjälper inte om det finns någon eldsjäl som arbetar ensam. (Lorentz, 2006) Som vi tidigare beskrivit står det i skolans likabehandlingsplan att *"Vi behöver arbeta mer med områden som berör kulturell mångfald"*. Rektorn och pedagogerna berättade att de inte tagit något beslut om att arbeta med mångkulturalitet på skolan. Vi kan se en tydlig frånvaro av idéer från både ledarhåll och pedagoger. Detta tror vi kan bero på avsaknaden av elever och personal med annan etnisk härkomst än svensk på skolan. Skolans genusarbete däremot, är långt framskridet, likaså skolans kunskap om funktionshinder.

6.4 Traditioner och värderingar

En av våra frågor till pedagogerna och till rektorn var: *"Vilka traditioner och värderingar anser du viktiga att den här skolan skall överföra till eleverna? Varför anser du dessa viktiga?"* Pedagog 1 svarade att hon utgår från den kristna värdegrunden och de kristna traditionerna såsom till exempel jul och påsk är viktiga att föra vidare till eleverna. Rektorn svarade att även andra traditioner inom andra kulturer borde belysas mer. Pedagog 2 svarade att det är de kristna traditionerna som förs vidare eftersom vårt samhälle är kristet uppbyggt. *"Världsreligionerna arbetar man med i högstadiet"*. Pedagog 1 påpekade hur viktigt det är för henne att förhålla sig utifrån den kristna värdegrunden. Hon känner en oro över att våra kristna traditioner inte bevaras tillräckligt och menar att vår kultur kan bli urvattnad. Hon menar även att traditionerna är viktiga att känna till även om man inte är kristen, de tillhör vår kultur. Hon berättade att det var turbulent för 6-7 år sedan då en förälder hade motsatt sig att eleverna skulle besöka den svenska kyrkan vid jul. *"Det var en enda förälder som ställde till det"*. Hon tycker att det är befängt att prästen absolut inte får be en bön i samband med att eleverna t.ex. har julspel i kyrkan. Pedagogen vet att det beror på att det står i Lpo 94 att skolan skall vara icke-konfessionell, men hon tycker det är överdrivet. Hon menar vidare att man skall känna till de svenska traditionerna om man bor i Sverige. Pedagogen berättade också att de sjunger *Den blomstertid nu kommer* vid skolavslutningen före sommarlovet och hon funderar på om eleverna är medvetna om att det faktiskt är en psalm. Hon pekar på en öppenhet då det gäller andra kulturer och sa att: *"Jag hade inte förbjudit mina barn att fira andra traditioner och högtider, om de kom till en annan kultur"*

"I överensstämmelse med den etik som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagand. Undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell"

(Utbildningsdepartementet, 2006 s. 3) Detta väcker frågor. Vi ser samband mellan citatet ovan och hur pedagogerna svarade på våra frågor om traditioner och värderingar. Den västerländska skolnormen är stark. De demokratiska värden som finns i läroplanen är följande: ”*Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta...*” (Utbildningsdepartementet, 2006, s. 3) Är den här värdegrunden typiskt kristen? Hedin (2001) menar att värdegrunden överensstämmer med kristna tankar, men tankarna behöver inte härstamma utifrån kristendomen. Dock har kristendomen haft en stor påverkan på innehållet i skolans värdegrund. Det är mycket som motsäger sig självt i takt med att samhället har förändrats. Många kristna accepterade till exempel slaveriet när det var allmänt accepterat, men motsatte sig det när det förbjöds. Sättet att förhålla sig till dödsstraff och tortyr har också accepterats när det varit normen i samhället. Det här stämmer inte överens med kristna värderingar men konstigt nog har de kristna värderingarna följt delar av samhällets riktningar även om de motsäger sig själva. Vi drar slutsatsen att de kristna värderingarna förändras med tiden. Vi tycker att det är viktigt att förhålla sig till värderingarna på ett sådant sätt som känns moraliskt rätt och ifrågasätta samhällets rådande norm. Det kanske är lättare att vara kritisk och ifrågasättande till de kristna värderingarna om man själv inte är troende kristen?

Vi vet inte om pedagogerna och rektorn vi intervjuade är troende kristna eftersom vi inte frågade om det, men vi fick inte den uppfattningen. Det är intressant att kristendomen ändå gör så starkt intryck i skolan som den gör och även i samhället i stort. Många par gifter sig i svenska kyrkan fast de inte är troende kristna. Det verkar som om de kristna traditionerna är så starkt befästa i vårt samhälle att vi vill ha dem kvar för att de är vår kulturella grund. Att traditionerna härstammar ur kristendomen verkar inte spela så stor roll. Vi tror att Lpo 94 är motsägelsefull just därför att skolan är motsägelsefull när det gäller de kristna traditionerna och skolan speglar samhället. Vi anser dock att det är viktigt att skolan belyser och talar om andra religioners traditioner för att eleverna skall få en bättre och tydligare förståelse av och för sin egen religions traditioner.

6.5 Det gemensamma kulturarvet och skolan som kulturell mötesplats

En av våra frågor till rektorn och pedagogerna var också: ”*Vad anser du vara det gemensamma kulturarvet? Förmedlar ni i så fall det gemensamma kulturarvet till eleverna?*” I Lpo 94 står det att: ”*Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på*”. (Utbildningsdepartementet, 2006, s. 3) Vi frågade också våra informanter om de anser att skolan är en kulturell mötesplats. I Lpo 94 står det vidare:

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla, tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där. (Utbildningsdepartementet, 2006, s. 3)

Pedagog 2 svarade på frågan huruvida hon tycker att skolan är en kulturell mötesplats och det tyckte hon inte. Hon menade att den inte är det, ur ett etniskt perspektiv. Rektorn svarade att skolan är en begränsad kulturell mötesplats och även han menade ur ett etniskt perspektiv, men även ur ett klassperspektiv, då majoriteten av eleverna är medelklass. Pedagog 1 svarade att skolan är en kulturell mötesplats då hon menade att alla människor är olika och sa: ”*det är klart det är skillnad om vi åker till Angered.*”

På frågan om det gemensamma kulturarvet svarade pedagog 2 att hon tänker på och förmedlar vidare till eleverna de värden från den svenska kulturen, som hon fick med sig som liten i skolan och av sina föräldrar. Rektorn svarade att det gemensamma kulturarvet är mycket "svenskfärgat" på skolan. Pedagog 1 svarade inte direkt på frågan men påvisade vikten av att ha en kulturell grund med kristna traditioner för att vår kultur annars kan bli urvattnad. Vad är då det gemensamma kulturarvet? Lahdenperä (2001) skriver att frågan är om kulturarvet består av hela mänsklighetens kultur eller endast av ett kristet, västerländskt kulturarv? Lahdenperä menar att det tydligt framgår att kulturarvet i Lpo 94 är nationen Sveriges kulturarv då det står i Läroplanen att eleverna ska utveckla förmågan att leva sig in i andras värderingar. Det framgår tydligt att perspektivet är nationellt, inte internationellt. Även de intervjuade pedagogerna och rektorn såg kulturarvet som typiskt svenskt, med svenska värderingar.

I Lpo 94 står också att skolan ska förmedla och förankra samhällets värdegrund. Människor som har en annan kultur kanske inte delar alla dessa värden eller har möjlighet att påverka dem, anser vi. Vi tror att ur en ickesvensks perspektiv, som läser läroplanen måste det framstå som att den svenska kulturen med dess värderingar är orubblig och att den ickesvenska individen måste försvenska sina värderingar och inte tillföra något annorlunda för att passa in i Sveriges skola och samhälle. Lahdenperä (2001) skriver att det är viktigt att titta på vår kultur utifrån. Då är det lättare att förstå den utan att känna att den är överlägsen andra kulturer. Läroplanen borde utvecklas, förhandlas fram och vara inkluderande och inte exkluderande som den är idag.

Vi tänker särskilt på elever och föräldrar i mångkulturella skolor där vi antar att de känner ett utanförskap när de tolkar läroplanen. I vår undersökta skola, där både elever och personal är etniskt homogena svenskar, har de som arbetar där säkerligen inte reagerat över läroplanens nationella perspektiv, just för att skolnormen är monokulturell.

Under bearbetning av intervjuresultaten lade vi märke till att pedagogerna har uttalade förhållningssätt och värderingar. De tar mycket förgivet som t.ex. att mamman som bär slöja är muslim. Vi upplevde även att rektorn försökte försköna bilden av skolans arbete med mångkulturalism. Är detta på grund av att han känner att skolan borde arbeta mer mångkulturellt, då vi anser att detta är ett nytt "ideal". Ett exempel på det är när rektorn menar att det bland den pedagogiska personalen nog finns någon anställd med annan etnisk bakgrund än svensk medan de två intervjuade pedagogerna menar att det inte finns någon. Vi noterade också att pedagogerna och rektorn diskuterade kultur som religioner och dess traditioner. Det kändes som att de ser de kristna traditionerna som varaktiga kristna värden som är fasta och oföränderliga.

6.6 Religionskunskap

Vi reagerar på att det i Skolverkets kursplan i religionskunskap, står om religionsämnet: "*De traditioner eleverna själva bär med sig från olika kulturer utgör en del av ämnet. Jämförelser mellan religioner från olika världsdelar och tidsepoker ger viktiga bidrag till interkulturell och historisk förståelse*". (Skolverket, 2000) Det står av naturliga skäl inget om detta i den lokala kursplanen (se bilaga 3) i vår undersökta skola. Vi tror att eleverna i vår undersökta skola riskerar att förlora en hel del kunskap om andra religioner, just därför att de inte har några klasskamrater med andra kulturer än den svenska. Vi tror att elever som möter klasskamrater med annan religion, kanske intresserar sig mer för att lära sig om andra religioner än vad de hade gjort annars. Pedagog 2 sa att hon tycker det är bättre att lyfta olik/lik tänkande tidigare om de bara hade kommit i kontakt med mångfald. I intervjun

berättade hon även om pojken som kommer från Libanon, vars mamma kommer till skolan och är klädd så som muslimer är klädda och då ställer de andra eleverna frågor. Det är tydligare när barnen är mitt upp i det och då är det lättare att ta upp ämnet, menar pedagog 2. Vi ställer oss frågan om eleverna på skolan verkligen når upp till de mål som de skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret?

6.7 Lärarutbildningen

I ”*Det blågula glashuset*” (SOU 2005:56) påvisas det att lärarutbildningen inte anpassas till vår mångkulturella verklighet. Studenter som gör sin VFU undervisar fortfarande som om alla elever vore etniskt svenska. Nihad Bunar har funnit att den mångkulturella utbildningen i Sverige i praktiken är monokulturell. Han menar att det i praktiken används en pedagogik som assimilerar barn med invandrarbakgrund, trots att man på politisk nivå betonar mångkulturalismen. (Regeringskansliet, 2005b)

Vi två som skriver den här uppsatsen har haft och har VFU-placeringar på etniskt homogena skolor. Vi har ingen erfarenhet av den multikulturella skolan, men vi kan av litteraturen vi läst om förekomsten av mångkulturell utbildning och av svaren vi fick på våra intervjufrågor, utläsa att den svenska monokulturalismen är norm och utgångspunkt i den svenska skolan. Vi anser att universitetet bör ge studenterna utbildning om mångkulturalism när skolan idag på många håll bedriver en mångkulturell/interkulturell undervisning. Studenter behöver en bred grund att stå på när de kommer ut i verkligheten. Nu när vi snart är klara pedagoger och skall börja vår arbetslivserfarenhet inom läraryrket anser vi att mångkulturell pedagogik är något vi saknat i den obligatoriska delen av vår utbildning.

6.8 Relevans för läraryrket

Vi anser att avsaknaden av kunskap inom mångkulturell/interkulturell undervisning är stor i de etniskt homogena skolorna. Därför behöver pedagoger mångkulturell/interkulturell utbildning för att utveckla ett mångkulturalistiskt förhållningssätt eftersom samhället i stort ser ut så här. Alla pedagoger behöver kunskap inom mångkulturalism, inte enbart de pedagoger som arbetar i mångkulturella skolor. Våra resultat visar att det monokulturalistiska förhållningssättet i den svenska skolan är allmängiltigt. Pedagogerna och rektorn på den undersökta skolan arbetar enligt oss och dem själva inte mångkulturalistiskt. Vi önskar att alla skolor inser vikten av arbeta interkulturellt för att ta hänsyn till alla som arbetar i skolan elever som pedagoger.

6.9 Fortsatt forskning

Vi anser att man bör forska vidare kring hur man arbetar med mångkultur i etniskt homogena skolor eftersom den mesta forskningen handlar om mångkulturell/interkulturell undervisning i mångkulturella skolor.

Referenser

Litteratur

- Banks, James A. (2002). *An introduction to multicultural education* (3:e upplagan) Boston: Allyn and Bacon.
- Ejvegård, Rolf (2003) *Vetenskaplig metod* Lund: Studentlitteratur
- Gerholm, L. & Gerholm, T. (1992) *Doktorshatten* Stockholm: Carlssons Bokförlag
- Hedin, Christer (2001) *Kristen tradition och värdegrund*, i Linde, *Värdegrund och svensk etnicitet* Lund: Studentlitteratur
- Kullberg, Birgitta (2004) *Etnografi i klassrummet* Lund: Studentlitteratur
- Kaijser, Lars & Öhlander, Magnus (1999) *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur
- Lahdenperä, Pirjo (2001) *Värdegrunden som exkluderande eller inkluderande diskurs*, i Linde, *Värdegrund och svensk etnicitet* Lund: Studentlitteratur
- Linde, Göran (2001) *Om texter i etikens fält*, i Linde, *Värdegrund och svensk etnicitet* Lund: Studentlitteratur
- Lorentz, Hans (2006) *Interkulturella perspektiv: pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer* Lund: Studentlitteratur
- Läroplanskommittén (1992) *Skola för bildning: huvudbetänkande. SOU 1992:94*
- Norman, Karin (1996) *Kulturella föreställningar om barn: ett Socialantropologiskt perspektiv* Rädda Barnen förlag
- Orlenius, Kennert (2002) *Värdegrunden - finns den?* Stockholm: Runa förlag
- Regeringskansliet (2005a) *Agenda för mångkultur - Programförklaring och kalendarium för Mångkulturåret 2006, SOU 2005:91* Stockholm
- Regeringskansliet (2005b) "Utbildningsväsendet" *Det blågula glashuset – strukturell diskriminering i Sverige, SOU 2005:56.*
- Stukát, Staffan (2005) *Att skriva examens arbete inom utbildningsvetenskap* Lund: Studentlitteratur
- Trost, Jan (2005) *Kvalitativa intervjuer* Lund: Studentlitteratur
- Utbildningsdepartementet (2006) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94.* Stockholm: Fritzes.

Avhandling

Lunneblad, Johannes (2006) *Förskolan och mångfalden- en etnografisk studie på en förskola i ett multietniskt område*. (Acta Universitatis Gothoburgensis Göteborg studies in educational sciences 247) Göteborg: Göteborgs Universitet

Rapport

Brantefors, Lotta. (1999). Mångkulturalismer – om förutsättningar för ”just” interkulturell socialisation. I Bredänge Gunlög, Hedin Christer, Holm Kerstin, Tesfahuney Mekonnen (red.), *Utbildning i det mångkulturella samhället. Vetenskap i en mångkulturell och postkolonial värld. Frågor och utmaningar*, Rapp 298:2001:11, volym 2 (s.49-64). Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.

Tidskrift

Lahdenperä, Pirjo (1999) Från monokulturell till interkulturell pedagogisk forskning. *Utbildning och demokrati, tidskrift för didaktik och utbildningspolitik*, Volym 8 Nr.3/99 (s.43-65)

Tesfahuney, Mekonnen (1999) Monokulturell utbildning *Utbildning och demokrati, tidskrift för didaktik och utbildningspolitik*, Volym 8 Nr.3/99 (s.65-85)

Internet

JämO, DO, HO, HomO & BEO, *Förebygga diskriminering främja likabehandling, handledning för arbetet med likabehandlingsplan*.

http://www.homo.se/upload/homo/pdf_homo/NYhandledninglikabehandling.pdf

Datum: 2008-12-28

Nationalencyklopedin

Kultur: <http://www.ne.se/artikel/233228/233228>,

Datum: 2008-11-20

Mångfald: <http://www.ne.se/artikel/1466973/1466973>

Datum: 2008-12-28

Skolverket (2000) Kursplan i Religionskunskap

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=24&skolform=11&id=3886&extraId=2087>.

Datum: 2008-12-12

Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer, inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

http://www.vr.se/download/18.427cb4d511c4bb6e38680002601/forskningsetiska_principer_fix.pdf

Datum: 2008-12-28

Bilagor

Bilaga 1

Frågor till pedagoger:

Hur ser det ut på skolan med elever med olika etnisk bakgrund? Hur många finns det?
Hur många pedagoger/annan personal finns det med annan etniskbakgrund än svensk?

Vad är mångkulturell undervisning för dig? Vad är interkulturell undervisning för dig? Är det någon skillnad mellan mångkulturell undervisning och interkulturell undervisning?

Undervisar du mångkulturellt/ interkulturellt? Varför, varför inte? Hur?
Arbetar alla såhär på skolan?

Arbetar ni med detta under speciella perioder/tillfällen eller är det kontinuerligt? Tema?

Vilka traditioner och värderingar anser du viktiga att den här skolan ska överföra till eleverna? Varför anser du dessa viktiga?

Har ni tagit något beslut på skolan om att arbeta mångkulturellt och/eller interkulturellt? Har det diskuterats någon gång? Vad beslutades? Finns det i skolans arbetsplan?

Har någon utav pedagogerna utbildning eller någon slags kompetens inom området?
Använder vi er av denna? Hur, kan du ge exempel?

Hur ser du på relationen mellan hemspråksundervisning respektive mångkulturell/interkulturell undervisning? Kan du ge exempel på vad hemspråksundervisningen innehåller?

När börjar ni med religions undervisning på skolan? Varför då?
Arbetar ni mångkulturellt/ interkulturellt med religionsundervisningen?

Frågor till rektor:

Vad är mångkulturalitet/ interkulturalitet för dig?

Anser du att ni jobbar mångkulturellt/interkulturellt i skolan? Varför/Varför inte? Hur?
Hur skulle ni kunna utveckla det i verksamheten?
Anser du det viktigt?

Vad är mångkulturell/interkulturell undervisning för dig?

Hur många pedagoger/ annan personal har annan etnisk bakgrund än svensk? Hur många elever?

När ni anställer pedagoger och annan personal är etnicitet något ni funderar över? Bra för verksamheten?

Vilka traditioner och värderingar anser du viktiga att den här skolan ska överföra till eleverna?

Varför anser du dessa viktiga?

Har ni tagit något beslut på skolan om att arbeta mångkulturellt/interkulturellt? Har det diskuterats någon gång? Vad beslutades? Finns det i skolans arbetsplan?

Har någon av pedagogerna utbildning eller någon slags kompetens inom området? Använder ni er av denna? Hur?

Finns det några elever på skolan som har hemspråksundervisning och hur bedrivs den?

Både rektor och pedagoger

LPO94

Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan skall förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver. Eleverna skall kunna orientera sig i en komplex verklighet..

Ställer inte detta krav på den mång-/interkulturella undervisningen även där det är etniskt homogent?

Hur skulle du förbereda eleverna för den verklighet som finns utanför skolans dörrar i och med Sveriges internationalisering?

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla, tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där.

Tycker du att den här skolan är en kulturell mötesplats? Hur? Varför, varför inte?

Vad anser du vara det gemensamma kulturarvet? Förmedlar ni i så fall det gemensamma kulturarvet till eleverna?

Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla

Vilka värden tycker du skolan skall förmedla? Varför? Hur?

Verksamhetsplan för likabehandling

Nulägesbeskrivning och målsättning läsåret 07/08

Kön

Genusarbetet på skolan bedrivs mycket aktivt, mycket beroende på våra två genuspedagogers arbete med personalen. Ett antal genusutbildningar har genomförts under de senaste åren och observationer av det egna beteendet i klassrumsituationer förekommer regelbundet.

När det gäller eleverna så finns genusperspektivet med i det dagliga arbetet där frågorna lyfts och diskuteras i t.ex. klassråd, kamratsamtal och ibland vid konflikter elever emellan. Vidare genomförs genusdagar och temadagar med jämna mellanrum.

Etnisk tillhörighet

Skolan har väldigt få elever med annan etnisk bakgrund.

Under året har arbeten i klasserna om människovärde och människors lika värde genomförts.

Vi behöver arbeta mer med områden som berör kulturell mångfald.

Religion eller annan trosuppfattning

Även när det gäller elever med annan religiös bakgrund så saknar vi nästan helt det bland våra elever och i personalen.

I nuläget kommer vi in på frågan i den vanliga undervisningen t.ex. i samband med olika religiösa högtider eller aktuella händelser i världen.

Sexuell läggning

Vi är en F-5 skola så frågan kommer aldrig upp via elevernas egna erfarenheter men ämnet tas upp i undervisningen.

Funktionshinder

Frågan är ständigt aktuell på skolan då vi har personer som har funktionshinder, både bland personal och bland elever.

Trygghetsenkäter

Varje år genomför Trygghetsgruppen två enkätundersökningar bland eleverna (november och april).

I analysen efter genomförda enkäter har reella eller potentiella risker identifierats.

Nyläge

Kön

Samtliga pedagoger fortsätter att hålla genusarbetet levande genom att arbeta med genusrelaterade dilemmafrågor vid några tillfällen under läsåret vid pedagogiskt café. Pedagogerna arbetar i klasserna med genusfrågor i olika vardagssituationer och när naturliga tillfällen ges samt med film, media, böcker, temaarbeten och värderingsövningar.

Etnisk tillhörighet

Pedagoger och elever läser litteratur och ser film som behandlar olika kulturer. Vi uppmärksammar dagsaktuella händelser i världen och diskuterar människors olika levnadsvillkor utifrån det.

Religion

Olika skapelseberättelser presenteras och diskuteras. När det finns barn eller vuxna på skolan som har en annan trosuppfattning tar pedagogerna vara på deras erfarenheter. I samband med religiösa högtider berättar pedagogerna om olika religioner. I åk 4 eller 5 får eleverna besöka en moské, tempel eller synagoga.

Sexuell läggning

Pedagogerna arbetar med barnen i klasserna med värderingsövningar. Vi tar vara på situationer när barnen tar upp det som egna frågor. När barnen använder sexuell läggning som skällsord tar vi en diskussion.

Funktionshinder

Under läsåret 07/08 handlar barn och elevhälsoteamets verksamhetsplan om ljudmiljön på skolan och hörselkunskap. Personal och elever arbetar aktivt med detta.

Religionskunskap

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i religionskunskap sträva efter att eleven

- reflektera över etiska, existentiella och religiösa frågor som beror hans eller hennes liv,
- fördjupa sina kunskaper om religioner och andra livsåskådningar i var tid och i historisk tid,
- utvecklar förståelse av samhällets och religioners ömsesidiga påverkan, såväl i nutid som i ett historiskt perspektiv,
- utvecklar förståelse av hur kristendomen påverkat det svenska samhället,
- utvecklar kunskap om olika religioners påverkan på det svenska samhället,
- bli medveten om likheter och olikheter mellan etablerade religioner, andra livsåskådningar och nya religiösa rörelser och fenomen,
- utvecklar förståelse av ställningstaganden i religiösa och etiska frågor samt en grundläggande etisk hållning som grund för egna ställningstaganden och eget handlande,
- får uppleva olika estetiska uttryck som musik, dans och konst och får möjlighet att gestalta sina kunskaper i ämnet med hjälp av sådana uttrycksformer.

Religion

Steg 1

Livsfrågor, livstolkning och etik

- Kunna delta i samtal om att alla människor är lika värda.
- Kunna delta i samtal om vad som är rätt och orätt, gott och ont.
- Förstå att det är viktigt med bra kamratrelationer.
- Få tillfälle att prata om frågor som handlar om liv och död.

Tro och tradition

- Känna till kyrkoårets största högtider, såsom advent, jul och påsk.
- Känna till några kända berättelser ur gamla testamentet t ex skapelseberättelsen och berättelsen om Moses.
- Känna till att barn från andra länder kan ha andra religioner och traditioner.

Steg 2

Livsfrågor, livstolkning och etik

- Få träning i att sätta ord på sina känslor.
- Kunna sätta sig in i hur andra känner och tänker.
- Få fortsatt möjlighet till att samtala om frågor som handlar om rätt och orätt, gott och ont, goda kamratrelationer och frågor om liv och död.

Tro och tradition

- Känna till berättelser från nya testamentet t ex om Jesus liv.
- Få en ökad förståelse och kunskap om att barn från andra länder kan ha andra religioner och traditioner.

Religion

Steg 3 (uppnående mål för år 5)

Eleven skall:

- kunna samtala om och göra personliga reflektioner kring livsfrågor utifrån vardagliga situationer och med hjälp av bilder, sånger och texter från t ex barn- och ungdomslitteraturen,
- kunna samtala om etiska problem och motivera sina ställningstaganden,
- kunna återge och levandegöra några grundläggande bibliska berättelser liksom berättelser från några andra religiösa traditioner och känna till vad det betyder för dem som brukar dem.